

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANNE-BABALARIN ÇOCUKLARINI YETİŞTİRİRKEN
BENİMSEDİKLERİ TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ
TUTUMLARI**

Buse ERZEYBEK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

2015- ANKARA

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANNE-BABALARIN ÇOCUKLARINI YETİŞTİRİRKEN
BENİMSEDİKLERİ TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ
TUTUMLARI**

Buse ERZEYBEK

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

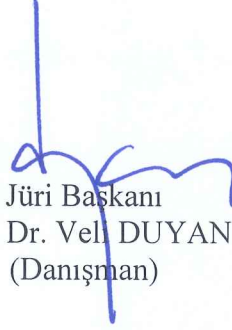
2015- ANKARA

Kabul ve Onay

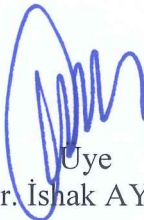
Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 10.08.2015

Jüri Başkanı
Prof. Dr. Veli DUYAN
(Danışman)

Üye
Doç. Dr. İshak AYDEMİR

Üye
Yrd. Doç. Dr. Melahat
DEMİRBİLEK

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	ii
İçindekiler	iii
Önsöz	vi
Çizelgeler	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. Genel Kavramlar	3
1.1.1. Tanımlar	3
1.1.1.1. Aile	3
1.1.1.2. Cinsiyet	4
1.1.1.3. Toplumsal Cinsiyet	4
1.1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini	6
1.1.1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/ Eşitsizliği	7
1.1.1.6. Toplumsal Cinsiyette Hakkaniyet	8
1.1.2. Toplumsal Cinsiyetin Gelişimi	9
1.1.3. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Kuramlar	11
1.1.3.1. Psikanalitik Yaklaşım	11
1.1.3.2. Sosyo-Biyolojik Yaklaşım	16
1.1.3.3. Sosyal Rol Kuramı	17
1.1.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı	18
1.1.3.5. Bilişsel Gelişim Kuramı	19
1.1.3.6. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	21
1.1.4. Toplumun Kadın ve Erkek Rollerine İlişkin Algısı	23
1.1.5. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Öğrenilmesinde Ailenin Önemi	25
1.1.5.1. Aile Tiplerine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Aktarımı	25
1.1.5.1.1. Ataerkil, Anaerkil ve Eşitlikçi Aile Tiplerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini	26

1.1.5.1.2. Geleneksel Geniş Aile ve Modern Çekirdek Aile Yapısında Toplumsal Cinsiyet Rollerini	27
1.1.5.2. Anne-Baba Tutumlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi	30
1.1.5.2.1. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumları	32
1.1.5.2.2. Demokratik-Eşitlikçi Anne Baba Tutumları	33
1.1.5.2.3. Baskıcı – Otoriter Anne Baba Tutumları	34
1.1.5.3. Aile İlişkileri	36
1.1.6. Araştırmanın Amacı	38
1.1.7. Araştırmanın Önemi	39
1.1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	40
1.1.9. Tanımlar	41
2. GEREÇ VE YÖNTEM	42
2.1. Araştırmanın Evreni, Örneklem Yöntemi ve Örneklem Seçimi	42
2.2. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları	43
2.2.1. Aile Bilgi Formu	44
2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği	44
2.2.3. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği	45
2.3. Süre ve Olanaklar	48
2.4. Verilerin Analizi	48
3. BULGULAR	49
3.1. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	49
3.2. Anne-Babaların Tutumlarına Dair Bulgular	52
3.3. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Diğer Değişkenler İle Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	54
3.3.1. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri İle Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları	54
3.3.2. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri İle Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları	60
4. TARTIŞMA	71

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
ÖZET	81
SUMMARY	82
KAYNAKLAR	83
EKLER	90
Ek – 1. Anket	90
Ek – 2. Kurum İzin Yazısı	95
Ek – 3. Etik Kurul Kararı	96
ÖZGEÇMİŞ	97

ÖNSÖZ

Bu araştırma, KKTC- Gazi Mağusa bölgesinde kreş hizmetlerinden yararlanan çocukların ebeveynlerinin, çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ve toplumsal cinsiyet eşitliği algılarının belirlenmesi amacıyla planlanmıştır.

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında yanımda olan ve en büyük desteği sunan, mesleki çalışmalarımda her zaman desteğini aldığım, tez çalışmamda analizlerin yapılması ve geliştirilmesine kadar her süreçte en büyük desteği sunan değerli danışman hocam Prof. Dr. Veli DUYAN' a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez konusunun belirlenmesi ve tezin ana hatlarının oluşturulması sürecinde beni destekleyen sayın Doç. Dr. Ayşe Sezen SERPEN'E teşekkür ederim.

Çalışmam için verilerin toplanması sürecinde desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşım Gamze Ekemen'e ve yengem Belgin Destebanoğlu'na çok teşekkür ederim. Çalışmamı yapmam için gerekli izinlerin alınması sürecinde büyük yardımları olan Yar. Doç. Dr. Nidai Şemi'ye teşekkür ederim. Yoğun çalışma dönemlerimde manevi desteğini en fazla hissettiğim eşim ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÇİZELGELER

Çizelge 3.1. Anne-Babaların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular	49
Çizelge 3.2. Anne-Babaların Yaşlarına İlişkin Bulgular	50
Çizelge 3.3. Anne-Babaların Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular	50
Çizelge 3.4. Aile Yapısına İlişkin Bulgular	50
Çizelge 3.5. Sahip Olunan Çocuk Sayısına İlişkin Bulgular	51
Çizelge 3.6. Çocukların Yaşlarına İlişkin Bulgular	51
Çizelge 3.7. Anne Babaların Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Bulgular	52
Çizelge 3.8. Anne Babaların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarına Dair Bulgular	53
Çizelge 3.9. Anne Babaların Aile Hayatı – Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	53
Çizelge 3.10. Anne-Babaların Cinsiyetleri İle Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular	55
Çizelge 3.11. Anne-Babaların Yaşları ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular	55
Çizelge 3.12. Anne-Babaların Eğitim Durumu İle Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular	56
Çizelge 3.13. Eğitim Düzeyinin Farklılaşmasına Göre Aile Hayatı- Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Bulgular	57
Çizelge 3.14. Aile Yapısı ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular	58
Çizelge 3.15. Çocuk Sayısı ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular	58
Çizelge 3.16. Çocuk Sayısının Farklılaşmasına Göre Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Bulgular	59
Çizelge 3.17. Çocukların Yaşları ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme	

Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular	59
Çizelge 3.18. Anne-Babaların Cinsiyetleri ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	61
Çizelge 3.19. Anne-Babaların Yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	62
Çizelge 3.20. Anne-Babaların Eğitim Durumları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	63
Çizelge 3.21. Eğitim Düzeyinin Farklılaşmasına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	64
Çizelge 3.22. Anne-Babaların Aile Yapısına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	66
Çizelge 3.23. Anne-Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	67
Çizelge 3.24. Anne Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısının Değişmesine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	68
Çizelge 3.25. Çocukların Yaşlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular	69

1.GİRİŞ

Tarih boyunca kadın ile erkeğin dünya üzerinde hiçbir şekilde eşit olmadığı ve bu eşitsizlikten en fazla kadınların etkilendiği görülmektedir. Dünya nüfusunun dağılımında kadınların sayısı erkek sayısından fazla olmasına rağmen, çalışma yaşamında ve mal varlığı dağılımında erkeklerin oranının çok daha fazla olduğu açıkça görülmektedir (Eroğlu ve diğerleri, 2007, s. 26-38). Kadının toplumsal statüsü ile doğrudan ilgili olan bu durum, kadınların her alandaki insan haklarından erkeklerle eşit ölçüde yararlanmalarını engellemektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bu eşitsizlik toplumun her kesiminde kadın ve erkek arasındaki ilişkileri ve kalıp yargıları belirlemektedir (Dökmen, 2004).

Kaçar'ın aktarımında, 1998 yılında Agacinski, kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılıkları yansıtan cinsiyetin, toplumdaki sosyal ve kültürel yapıya bağlı olarak, toplumsal cinsiyet kimliklerinin kazanılması doğrultusunda bir değişime uğradığını belirtmiştir. Zamanla biyolojik ve toplumsal cinsiyet arasında meydana gelen bu farklılıklar, kadın ve erkeğin diğer toplumlardaki kimliği ve konumu üzerine yapılan çalışmalarda belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Sonuçta belli bir eşitsizlik ve farklılık durumu olan toplumsal cinsiyet, toplumdan topluma ve hatta toplumsal kesimden diğerine farklılık gösterir. Çünkü her toplumda doğuştan olan biyolojik farklılıklar toplumun mevcut kültürü tarafından yorumlanır. Bu şekilde oluşan toplumsal beklentiler de toplumdan topluma farklılaşmaktadır (Kaçar, 2007).

Yaşamın başlangıcından itibaren, küçük çocuklar kendilerini diğerlerinden ayırmaya ve kendileri ile benzer olanları aramaya başlarlar. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin, ırkın ve yaşın erken çocukluk döneminde kazanılan temel sosyal kategorilerden üçünü (toplumsal cinsiyet, insanın toplumsal yaşamı, toplumsal davranış) oluşturduğu düşünülmektedir (Zemore, Fiske ve Kim, 2000). Cinsiyet rollerinin nasıl kazanıldığına ilişkin kuramsal yaklaşımlara göre çocuklar, ait oldukları cinsiyete

yüklenen rolleri benimsemeyi ve bu rolleri içselleştirmeyi çok erken yaşlarda, ilk toplumsallaşma ortamı olan ailede, çeşitli yollarla öğrenirler (Dökmen, 2004). Yapılan çalışmalar, çocukların toplumsal cinsiyet rolü tutumlarının şekillenmesindeki etkenlerin; aile, cinsiyete uygun yapılan davranışın ödüllendirilmesi, gözlemlenen ve rol model olan kişiler, kardeş ve arkadaş grupları, öğretmenler ve ders kitapları ile kitle iletişim araçları olduğunu göstermektedir. Kısacası çocuğun biyolojik özelliklerine ek olarak etkileşimde bulunduğu her şey cinsiyetine uygun davranışları öğrenmesinde ve geliştirmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Yapılan literatür taramaları sonucunda çocukların okula başladıkları yaşa geldikleri zaman birtakım toplumsal cinsiyet düşünceleriyle zaten ebeveynlerinin tutumları doğrultusunda donatılmış oldukları görülmektedir. Okulda ise bu tutumlar düzenlemelerle (üniformaların cinsiyete göre farklılaşmasıyla veya yapılan etkinliklerle) pekiştirilmektedir. Dolayısıyla çocukların ilk çocukluk döneminde kazandıkları kadın erkek eşitliği bilinciyle okula başlaması, ilerleyen dönemlerdeki tutumlarını büyük ölçüde etkileyecektir. Bu noktada, ana bakım veren kişilerin toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alarak çocuklarını yetiştirmeleri için eğitilmeleriyle toplumsal değişim için ilk adım atılmalıdır.

1.1. GENEL KAVRAMLAR

Araştırmanın bu bölümünde aile, cinsiyet, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği, toplumsal cinsiyette hakkaniyet gibi araştırmanın temelini oluşturan tanımlara, toplumsal cinsiyetin gelişimine, toplumsal cinsiyetle ilgili olan yaklaşımlara toplumun kadın ve erkek rollerine ilişkin algısına, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ailenin önemine, aile tipine göre toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımına, anne-baba tutumlarının toplumsal cinsiyet rollerine etkisine, aile ilişkilerine, toplumsal cinsiyet rolleri ve ebeveynlik tutumları ile ilgili alanyazın çalışmasına, araştırmanın amacına, önemine ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın amacına uygun olarak ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarında toplumsal cinsiyet rollerinin önemine dair bilgi verilmiştir.

1.1.1. Tanımlar

1.1.1.1. Aile

Toplumun en çekirdek yapı birimi olan aile, içinde bulunulan toplumun gelenek, görenek, örf ve adetlerini, değerlerini ve kültürünü yansıtan, bunun yanında kendine özgü bir düzen sahibi olmakla birlikte sosyal bir kurum olarak tanımlanabilir (T.C. MEB, 2007).

Aile kavramının tanımı çocuk, evlilik, kan bağı vs. temel alınarak her kültürde farklı bir noktaya vurgu yapılarak çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Canatan ve Yıldırım (2011), Aile Sosyolojisi isimli kitaplarında Cohen'in aile tanımını kullanarak, en geniş kapsama sahip tanımlamayı yapmışlardır. Çünkü tanımda ailenin en az iki kişinin bir araya gelip aynı evde yaşamaya başlamasıyla oluştuğu vurgulanırken; bu birlikteliğin doğum, evlilik, evlat edinme veya tercih doğrultusunda bir arada

bulunma gibi yollarla oluştuğunun da altı çizilmektedir. Dolayısıyla, ailenin oluşması sadece evliliğe bağlanmamış ve kan bağı şartı aranmamış olmasından; ayrıca tek ebeveynli ve aynı cinsten bireylerin meydana getirdiği aileleri de iğerdiğinden dolayı en geniş tanımlama olarak değerlendirilmesi m¼mk¼nd¼r.

1.1.1.2. Cinsiyet

Cinsiyet, anne karnından gelen, kişinin kadın ya da erkek olarak g¼sterdiđi genetik, fizyolojik ve biyolojik ¼zellikleri olarak (D¼kmen, 2004) tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle cinsiyet doğal olarak belirlenen, insanları kadın ve erkek olarak ayırmak için kullanılan terimdir (KSGM, 2008).

1.1.1.3. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin bir bire olarak yer aldıkları toplumdaki stat¼lerini, rollerini, g¼rev ve sorumluluklarını, ayrıca toplumun da bireye bakış ağısını, algılarını ve bireylerden beklentilerini kapsar (Sancar, Acuner, Üst¼n ve Bora, 2006). Cinsiyet doğumla belirlenirken, toplumsal cinsiyet içinde yaşanılan k¼lt¼r tarafından belirlenmektedir. Toplumsal cinsiyet farklılığı, biyolojik cinsiyet gibi doğa tarafından oluşmadığı; sosyal yapılandırma ile meydana geldiği için değiştirilmesi m¼mk¼nd¼r. Toplumsal cinsiyet Giddens'a g¼re (2008), "toplumsal olarak kurulmuş erillik ve dişilik kavramlarıyla bağlantılıdır ve bireyin biyolojik cinsiyetinin doğrudan bir sonucu olmak zorunda değildir."

Toplumsal cinsiyet, kadına ve erkeğe toplum tarafından atfedilen görev ve yükümlülükler anlamını taşır. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olarak toplumun bireylere bakış açısı, bireyi algılama şekli, düşünme yapısı ve bireyden beklentileri ile ilgili bir kavramdır (Türk Tabipleri Birliği, 2008).

Dökmen'e göre ise toplumsal cinsiyet kavramı, kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenmiş kişilik özelliklerini, rol ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet toplumun algısıyla şekillenen, kadın ve erkek için biçilmiş rollerdir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet algısı kadın ve erkeklerin sosyal yaşama katılımını, nüfusun oranını, görünürlüklerini ve temsil ettikleri kesimi büyük ölçüde etkilemektedir. Yani cinsiyetin algılanma biçimi toplumsal cinsiyet rollerini şekillendiren önemli bir unsurdur (Öngen ve Aytaç, 2013).

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin sosyal yapılanma sonucu oluşan rol ve sorumluluklarına göre şekillendiğinden toplumdan topluma ve zamandan zamana farklılaşabilmekte ve etrafındakileri de değiştirilebilmektedir (WHO, 1998; European Communities, 2006). Bir başka deyişle toplumsal cinsiyet pek çok faktöre bağlı olarak meydana gelmekte ve bireylerin hayatının farklı dönemlerinde farklı şekillerde etkiler yaratmaktadır. Kısacası, toplumsal cinsiyet ailedeki sosyal etkileşim ve öğrenmelerle kazanılmaya başlanmaktadır. Böylelikle kadın ve erkekler toplumun beklentilerini, kurallarını bu süreç içinde öğrenmektedirler (Ataman, 2009).

Toplumsal cinsiyete dayalı anlayışlar, ailede ve toplumda kadın-erkek rollerini belirlemekte, tüm toplumsal yapı ve değerlerde varlığını hissettiren ikili dünyayı kurmakta ve bu anlayış içinde kadın-erkek arasında hiyerarşik bir ilişkiye yol açmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet, kadının bağımlı, edilgin, güçsüz konumda olduğu toplumsal güç ilişkileri anlamına gelmektedir (Koray, 2011).

1.1.1.4. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun, kadın ve erkeğin cinsiyetine bağlı olarak sergilemesini beklediği kültürel tutumlardır. Erkeksi ve kadınsı davranışlar da bireyin cinsiyetine göre uygun olduğu düşünülen davranış kalıplarına verilen isimlerdir. Bu davranış kalıplarına göre belirlenen roller, cinsiyete bağlı kalmadan da ifade edilebilirken; aynı zamanda bireylerin içinde bulunduğu duruma göre de farklılık gösterebilmektedir (Dökmen, 2004).

Cüceloğlu (2005), bireyin toplum içindeki yaşamını, sosyal norm olarak adlandırılan toplumun belirlediği kural ve beklentilerin bütününe göre şekillendirdiğini savunur. Sosyal normların oluşmasında da toplumsal cinsiyet rollerinin etkin olduğunu, “Saçı uzun aklı kısa”, “Elinin hamuruyla erkek işine karışma” gibi deyişlerin de kadın ve erkekten beklenen davranışların görünümünü ve erkeksi özelliklerin toplumumuzda daha beğenilir ve istenilir özellikler olduğunu vurgulamaktadır.

Cinsiyet rollerinin belirlenmesinde, Ataman’ın da aktardığı üzere, sosyal yapıyı meydana getiren pek çok unsur etkili olmaktadır. Bu unsurlar arasında değerlerimiz de yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesindeki etkenlere dair yapılan çeşitli araştırmalar aile, okul, medya vb. pek çok faktörün etkisi olduğunu gösterirken kişinin kendisinin de büyük önemi olduğunu ortaya koymaktadır (Seçgin ve Tural, 2011). Cinsiyet rol kalıplarının belirlenmesinde Cüceloğlu (2005) ise biyolojik etmenlerin ve aynı ölçüde sosyal çevrenin de etkili olduğunu vurgular. Sosyal çevrenin kız ve erkek çocuklarla ilişki kurma biçiminin bu tutumları şekillendirdiğini belirterek, ebeveynlerin kız çocuklarıyla daha fazla sözlü iletişim kurduğunu ve kız çocuklarının erken yaşta sözel gelişimlerinin daha iyi olmasının nedenini bu olabileceği örneğini verir (Cüceloğlu, 2005).

Giddens'a (2008) göre ise cinsiyetin toplumsallaşması süreci doğumla başlar. Bebeklerin sahip oldukları cinsiyeti öğrenmesi bir bakıma farkında olmadan gerçekleşir. Çocuklar kendilerini cinsiyetleri odağında adlandırmadan önce sosyal çevrelerinden sözel olmayan çeşitli işaretler alır. Örneğin kadın ve erkeğin giyiniş tarzı, saçlarındaki farklılıklar bebeğin algılarının oluşmasında etkin rol oynar. Aynı şekilde oyuncaklar, kitaplar ve televizyon programları da çocuğun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algısını şekillendirir. Dolayısıyla çocuklar, biyolojik cinsiyetlerine uygun oldukları davranışları zamanla öğrenirler ve içselleştirirler. Böylelikle bu kurallara ve kalıplara uygun olan cinsiyet rollerini, kadınlık ve erkeklik temelinde kimliklerini benimserler.

1.1.1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/ Eşitsizliği

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)'nin birinci maddesi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerinin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını içermektedir. Kadınların bu haklardan yararlanmalarını ya da bu hakları kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım dışlanma veya kısıtlama anlamına gelmektedir (KSGM, 2001).

Dünya Sağlık Örgütü toplumsal cinsiyette eşitliği karar verme, seçme, fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması, kullanılması ve hizmetleri elde etmede cinsiyete bağlı ayrımcılık olarak tanımlamaktadır (WHO,1998).

Toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizlikten daha fazla kadınların etkilendiği kabul edilmektedir (KSGM, 2008). Bu etki daha fazla hakların kullanımı, kaynaklara ulaşım, çalışma yaşamı, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal ve siyasal yaşamda eŐitsizlikler gibi alanlarında görülmektedir (Zeyneloğlu, 2008). Geleneksel toplumların çoğunda ise bariz olarak özellikle kadının karar verme özgürlüğünün olmadığı (Cüceloğlu, 2005), yani temel insan hakkını kullanamadığı için eşitsizlikten etkilendiği görülmektedir.

1.1.1.6. Toplumsal Cinsiyette Hakkaniyet

Toplumsal cinsiyette hakkaniyet, kadınlara ve erkeklere karşı adil, hakkaniyetli ve doğru davranma eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle sorumlulukların kadınlar ve erkekler arasındaki bölüŐümünde, kaynaklara erişiminde, kaynakları kontrol etmekte ve faydalara erişimde adil ve hakkaniyetli davranmaktır (KSGM, 2008).

Akın ve arkadaşları (2008) ise toplumsal cinsiyette hakkaniyeti, KSGM tarafından yayımlanan “Kadının Statüsü ve Sağlığı İle İlgili Gerçekler” isimli yazısında, sorumlulukların ve gelirin kadınlar ve erkekler arasındaki adil dağılımı olarak tanımlamaktadır. Kadın ve erkeğin farklı gereksinimlerinin ve gücünün olduğunun kabul edildiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla bu farklılığın belirlenerek, iki cinsiyet arasındaki dengeyi düzeltecek Şekilde, gerekenlerin yapılmasının benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır (akt. Aslan ve Ertem, 2012).

1.1.2. Toplumsal Cinsiyetin Gelişimi

Toplumsal cinsiyet rolleri, tarih boyunca pek çok değişken tarafından etkilenmektedir. Geçmişe bakıldığında zaman bu rollerin oluşumunda zaman, yer, sınıflar ve ırkların yanı sıra toplumların siyasi ve ekonomik durumlarının da belirleyici olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları, düşünceleri, tutumları ve gösterdikleri önem pek çok açıdan detaylı bir şekilde ele alınıp değerlendirilmelidir.

Tarihsel olarak kadın ve erkeğin toplumda sahip oldukları yere baktığımızda erkeğin ön plana çıkarırken, Amazonlar ve anaerkil toplumlar hariç, kadının sürekli arka planda bir varlık olarak görev yapmakta olduğu görülmektedir. Bu toplumsal cinsiyet eşitsizliği de hayatın tüm alanlarında kendisini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin ilk toplumlardan itibaren ev içi sorumluluklar kadına, ev dışı sorumluluklar ise erkeğe verilmekteydi. Avcı toplayıcı toplumlarda anaerkil bir aile yapısı bulunmaktaydı. İş bölümleri incelendiğinde zaman ise erkeklerin evden uzak alanlarda avcılık ile ilgilendikleri, kadınların ise evi ilgilendiren, ev içi ya da çevresinde geçen bir takım işlerle alakadar oldukları görülmektedir. Dolayısıyla avcı-toplayıcı toplumlarda cinsiyete dayalı iş bölümünün olduğu; ancak kadınların her bakımdan üstün bir konuma sahip oldukları dikkat çekmektedir. Buradan hareketle erkek ve kadın arasındaki toplumsal rol farklılaşmasının tarihin ilk çağlarında şekillendiği söylenebilir. Bu durum yerleşik düzene geçiş ile birlikte bir takım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir (TISK, 2002).

Yerleşik düzene geçişi sağlayan gelişmeler ve değişimler hem yaşamı kolaylaştırmış hem de yeni buluşlar için kapıları aralamıştır. Örneğin su ve rüzgar gücünün keşfedilmesi, tarım alanında sabanın kullanılmaya başlanması, madenlerin dönüştürülmesi vb. ile birlikte çoğalan nüfus, toplumsal yapıyı olduğu gibi değiştirmiştir. Bir başka deyişle kadının yaptığı işlerin gelişen teknoloji araçları ile erkekler tarafından yapılmaya başlandığı, yani erkeğin çalışma alanında aktifleşerek

kadının yerinin kalmadığı sonucuna varılmaktadır. Artan nüfus, yerleşik düzene geçilmesinde de belirleyici olmuştur. Ufak köylerin yerini kentler almış ve özel mülkiyetin ortaya çıkışı ile birlikte kadınlar da ev-içi üretimle sınırlandırılmışlardır. Yaşanan tüm bu gelişmeler kadınların statüsünü bir anda değiştirmemiş, fakat kentleşme süreciyle birlikte, kadınların çalışma yaşamından uzaklaşarak ev içinde aktifleşmesi bu şekilde başlamıştır (Akalin, 2002).

Kentleşme ile birlikte sorunlar da artmaya başlamıştır. İnsanların birbirleri ve doğa karşısında üstünlük kurma çabaları, savaşı ve ganimetlerin önemini de arttırmıştır. Bedensel gücün zorunlu hale geldiği ve bunun bir üstünlük olarak görüldüğü bu oluşumlar sayesinde kadın ve erkeğin aile ve sosyal yaşamdaki yerleri büyük ölçüde değişime uğramıştır. Erkeklerin daha fazla güç gerektiren ve ev dışındaki avcılık, madencilik, üretim araçlarının yapımı, askerlik gibi işleri üstlendiği; kadınların ise gücün gerekmediği ev içindeki çocuk bakımı, ev yönetimi, temizlik gibi işleri üstlendiği görülmektedir. Bu yeni yapılanmaya bağlı olarak şekillenen iş bölümüyle erkeğin değeri artarken; mal varlığının da artmasıyla kadının değeri oldukça azalmış ve erkeğin sosyal statüsü güç kazanmıştır (Rüstemzade, 1987).

Feodal dönemde ise kadınlar, eğitim görme haklarını ve hukuki haklarını, ayrıca sahip oldukları meslekleri giderek kaybetmeye başlamışlardır (Usluer, 2000). Feodalizmin karanlığından, Rönesans'a geçişte burjuvazi, kadınların bu sürecin olumlu yanlarından faydalanmasına olanak sunmamıştı. Kadınları, dışardaki işlerden uzaklaştırarak, rollerini aile çatısı altında belirleyip, kadın olmanın ötesinde iyi bir anne, iyi bir eş, kocalarının rahatını için çabalayan varlıklara dönüştürmeye çalışmıştı (Akalin, 2002).

19. yüzyılda ise teknolojinin gelişmesiyle, biyolojik farklılıklardan kaynaklanan sebepler artık olmamasına rağmen, cinsiyete dayalı tutumların şekil değiştirerek sürdüğü görülmektedir. Erkekler üretim ve siyasi işlevleri yerine getirirken, kadınlar

annelik rolü odağında çocukların sosyalleşmesi ve iş gücünün yenilenmesine dair işlevleri sürdürmektedir (Acar, 1989).

Sosyal yaşamda bu değişimler meydana gelirken, kadının uyması gereken sosyal normlarını, rol ve sorumluluklarını belirleyen en önemli etken olan dinlerdeki üstünlük de ortadan kalkmıştır. Ataerkil dinlerin oluşmasıyla birlikte kadın daha fazla değer kaybetmeye başlamış ve oluştukları dönemde sosyal yapıyı şekillendirmeyi amaçlayan tüm tek tanrılı dinler, kadını sadece aile içinde ele alarak anne ve eş olarak tanımlamış, iki cinsiyet arasında katı bir hiyerarşi kurmuştur (Usluer, 2000; Akalın, 2002).

1.1.3. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Kuramlar

Bu bölümde literatür taraması sonucunda toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda ve aktarımında etkili olduğuna inanılan psikanalitik yaklaşım, sosyo-biyolojik yaklaşım, sosyal rol kuramı, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı ve toplumsal cinsiyet şeması kuramı isimli yaklaşımlara yer verilmiştir. Yaklaşımların tanımlarına ve toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımındaki öneminde değinilmiştir.

1.1.3.1. Psikanalitik Yaklaşım

1930'lu yıllarda toplumsal cinsiyet kimliğinin ortaya çıkışında en etkili ve en çok tartışılan kuram Sigmund Freud'un kuramı sayılmaktadır (Onur, 1997). Kişilik gelişimine ilişkin ilk kuramcı olması itibariyle, toplumsal cinsiyetin gelişimi konusundaki ilk açıklamalar da Freud'un görüşlerine dayanmaktadır. Kavuncu'nun (1987) aktarımına göre Freud, bebeklik döneminden itibaren toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmaya ve gelişmeye başladığını, daha sonraki oral, anal, fallik, gizil ve genital dönemleri sağlıklı geçiren kişilerin ileriki yaşantılarında da sağlıklı bir

kişiliğe sahip olabileceğini vurgulamaktadır. bu evrelerin sağlıklı geçirilmemesi durumunda bireyin cinsiyet rolü çatışmasına bağlı olarak ruh sağlığını kaybedebileceğini belirtmektedir.

Psikanalitik kurama göre; çocuklar bir takım psiko-seksüel dönemlerden geçerek kişilikleri şekillenir ve cinsel gelişimde bu sürecin temelini oluşturur. Beş ayrı psiko-seksüel dönem içerisinde fallik dönem olarak adlandırılan psiko-seksüel dönemde erkeklerde yaşanan “oedipus kompleksi” önemlidir. Kızlar da ise bunun tam karşıtı bir durum olan “elektra kompleksi” önem taşımaktadır. Erkek ve kız çocuklarda sevgi objesi olan anne, erkek çocuklar için oedipal dönemde de yerini korur. Dönemin sonuna doğru, kız ve erkek çocuklar aynı cinsten ebeveynlerle özdeşim kurarak, kadınsı ve erkeksi davranışları, özellikleri kazanmaya başlarlar (Onur, 1997). Dolayısıyla anne ve baba, kız çocuk ve erkek çocuk gibi sosyal ilişkilerde kadın ve erkek toplumsal cinsiyet ilişkileri kapsamında ifade edilebilir. Çünkü anlaşıldığı üzere kadınlar için erkeklerin ya da babaların ya da erkekler için kadınların veya annelerin sevgisi ile toplum içinde geliştirilen ilişkiler arasındaki bağlantı göz ardı edilemez.

Fast’a (1990) göre ise Freud, toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında, çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönem olarak bu üç dönemin etkili olduğunu belirtmektedir. Doğumla birlikte başlayan ilk dönemde çocukların cinsiyetleri de, toplumsal cinsiyet rolleri de aynı olduğunu yani cinsiyetlerin “erkek”; toplumsal cinsiyet rollerinin de “erkeksi” olduğunu bu açıdan da erkek çocuklarının avantajlı olduğunu savunmaktadır. İkinci dönemde, dönemin isminden de anlaşılacağı üzere çocuklar, kadın ve erkek arasındaki farklılıkları algılamaya başlamakta ve yaklaşık beş yaşında da cinsel kimliklerini kazanmaktadırlar. Ödipal dönem olarak adlandırılan son dönemde ise, anneleri için babaları ile rekabet eden giren erkek çocuklar, cinsel olarak annelerine yönelmekten ve rekabetten vazgeçmekte (Ödipus kompleksi) ve babalarıyla özdeşleşmektedirler. Böylece sosyalleşerek toplumsal cinsiyet rollerine uygun statü kazanmaya başlanmaktadır.

Kız çocukları için de bu sosyalleşme süreci benzer şekilde ilerlemektedir. Freud'a göre ise, kız çocukları bu dönemde "penis kıskançlığı" yaşamaktadırlar. Yani bir yandan bir penise sahip olmadıkları için yaşadıkları fiziksel yetersizlikten dolayı anneyi suçlarken, bir yandan da babalarını elde etmek için anneleri gibi davranmaya çalışmaktadırlar (Elektra kompleksi). Kızlar daha sonra bu davranışlardan vazgeçerek babalarıyla pasif ve kadınsı bir ilişki geliştirmeye başlamaktadırlar (Fast, 1990).

Cüceloğlu ise Freud'un elektra ve ödipus kompleksini, fallik aşamada kız ve erkek çocuklarının benlerine özgü çatışmalardan geçmeye bağlayarak açıklamıştır. Bu çatışmanın çözümünde üst-ben'in gelişiminin temel oluşturduğunu vurgulamaktadır (Cüceloğlu, 2005). Freud (2004; at. Yögev, 2006), kadın ya da erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini üstlendikleri süreci aynı zamanda bir yazgı olarak görmekte ve bu görüşünü de "anatomî kaderdir" sözüyle desteklemektedir. Onun bu görüşü, kadın-erkek farklılıklarını biyolojik cinsiyet temelinde ele alarak özellikle kadınlara pasif ve ikincil bir konumu atfetmesi ve penis kıskançlığına yönelik açıklamaları daha sonraki kuramcılar tarafından sorgulanmıştır (akt. Yögev, 2006).

Freud'un savına karşıt bir görüş olarak Erich Fromm'un yaptığı eleştiriler bulunmaktadır. Fromm (1997), Oidipus'un evrensel olmadığını ve ataerkil, daha doğru bir deyimle erkek egemen, olmayan toplumlarda Oidipus karmaşasının bulunmadığını savunur. Bu kurama benzer şekilde Sullivan da karşıt görüş sunmuştur. Sullivan'a göre Oidipus karmaşası çocuğa aynı cinsten ebeveynin yaklaşımından kaynaklanır. Baba erkek çocuğa, anne de kız çocuğa, onu toplumsal erkek ve kadın rolüne hazırlama kaygısıyla yaklaşırken davranışlarını kontrol altına almaya çalışırlar. Sonuçta çocuk karşı cinse yönelir, sığınır. Fromm, bireyin kişiliğini açıklayabilmesi için dış dünya ile olan ilişkisinin ve sosyal ilişkilerinin önemine değinmektedir.

Kadın psikolojisi konusunda önemli görüşleri olan psikanalitik yönelimli bir diğer kuramcı Horney (2006) de, Freud'un açıklamalarına, özellikle penis kıskançlığı olgusuna sert eleştiriler getirmektedir. Cinsel özerklik konusunda kadınların da her insan gibi toplumsal kurumlardan etkilenmiş olduğunu vurgulayan Horney, kültürün erkeklik ve kadınlık konusundaki değer yargılarının kadınları önemli ölçüde etkilediğini savunmaktadır (Geçtan, 2005). Freud'un erkeğe uyarlanmış kuramı, Horney tarafından "Bir kadın olarak şaşkınlıkla anneliğin kendi içinde bir can taşımanın mutluluk dolu bilinçliliğinin ve bu yeni canın ortaya çıkmasına ilişkin beklentinin sözcüklere sığmayan mutluluğunun ve sonunda bu can dünyaya geldiğinde duyulan hazzın" sorgulanması ile, belki de penise imrenme kuramının bunları değerden düşürmeye çalışmasının nedeninin erkeğin kadına yönelik korkuları ve imrenmesi olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir. Böylelikle "penis kıskançlığı" yerini, "rahim kıskançlığı"na dönüşerek bırakmıştır (Horney, 2006).

Toplumsal cinsiyete ilişkin biyolojik açıklamalara paralel doğrultuda bir kuramcı olarak Erik Erikson ise, Unger ve Crawford'un (1992) aktardığına göre, rollerin üstlenilmesini kadınların içlerindeki bir boşluğu (inner space) vurgulayarak açıklamaktadır. O'na göre kadınların psikolojik gelişimi, seçilen bir erkek tarafından çocuk dünyaya getirme ve o çocuğa bakım verme yazgısını açıklayacak şekilde içsel bir boşluk barındıran bedenleri olduğu gerçeğinden etkilenmektedir. Bu gerçeğe Erikson, 10-12 yaşlarındaki çocukların oyun içindeki davranışlarını gözlemleyerek ulaşmıştır. Çocuklar minyatür insan ya da hayvan figürleri, bloklarla vb. dolu bir odaya alındığında ve onlardan bir film sahnesi oluşturmaları istendiğinde, kızların sahnesinin çitlerle çevrili bir binanın içindeki eşyalarla ve insanlarla yapılandığı; erkeklerin sahnesinin ise, bu binaların daha çok dış cephesiyle (duvarları, çıkıntıları vb.) ya da yüksek kalelerle yapılandığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda Erikson kadınların daha durağan, erkeklerin ise hareket yönelimli oluşlarını kadınların içsel ve bakım veren, erkeklerin ise dışa yönelimli ve aktif organları ile ilişkilendirmiştir.

Psikanaliz, sosyoloji ve feminist kuram gibi önemli etkiye sahip yaklaşımları bir arada ele alarak cinsiyet kimliğinin gelişimini farklı bakış açılarına göre açıklayan bir

diğer kuramcı da nesne ilişkileri okulunun bir takipçisi olan Nancy Chodorow'dur. Chodorow (2004), Freud'un erken yaşam deneyimlerinin kişiliği belirlediği görüşüyle hemfikir olduğu gibi, çocuğun ilk sosyalleşmesinin anne-çocuk arasındaki karşılıklı iletişim ile meydana gelmesinden dolayı cinsiyet kimliğinin gelişimindeki öneme dikkat çekmektedir. Ona göre cinsiyet kimliğinin gelişimi için bebeklik dönemindeki ilk iki yıl (preoedipal dönem) önem taşımaktadır. Bu dönemde bebek anneye hem cinsel nesne hem de özdeşleşme nesnesi olarak ilişki kurmaktadır. Dolayısıyla cinsel kimlik bu deneyim sonucunda oluşmaktadır. Bu dönemde annenin kız çocuğuyla özdeşleşmesi, erkek çocuğuyla ise farklılaşması bireylerin kişilik özelliklerinin farklılaşmasına da yol açmaktadır. Erkek çocuk, anneden farklılaşma sonucu ayrı bir benlik yaratmak için kadınsı özellikleri (ilişkisel bağımlılık, duygusallık vb.) reddetmeye ve erkeksi özelliklere (ilişkisel bağımsızlık, duygusallıktan kaçınma vb.) sahip olmaya çabalarken, kız çocuk da anneye özdeşleşme sonucu kendini başkalarıyla olan ilişkileri açısından tanımlamaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda kadınların benliği, diğer bireylerle ilişkisel deneyimlerine bağlı; erkeklerinki ise, katı bir sınır ile (kadınsı olmaktan kaçınma nedeniyle) diğerlerinin benliğinden daha uzaktadır. Kadınları annelik isteğine iten asıl neden de, ilişkisel benliklerine dayanmaktadır. Chodorow'un görüşleri doğrultusunda, kadınlığın doğal olduğu ve kolay elde edildiği; ancak erkekliğin kültürel olduğu ve bir emek süreci yaşanarak ispat edilmesi sonucunda başarı yoluyla kazanıldığı; kadınların "olan" bireyler iken, erkeklerin "yapan" bireyler olarak onaylandığı sonucuna ulaşılmaktadır (Erdoğan, 2008).

Genel olarak psikanalitik yönelimli kuramların, Freud'un görüşlerini ve onun açıklamalarına getirilen eleştirileri içerdiği, toplumsal cinsiyete ilişkin özelliklerin ya da rollerin kadınsı ve erkeksi olarak ayrıştığı görülmektedir. Ayrıca bu yaklaşım çerçevesinde kadınlık ve erkeklik özellikleri, yaşanan psikolojik çatışmalar sonucunda kazanılmaktadır. Geleneksel yaklaşımlar çerçevesinde incelenebilecek sosyal öğrenme ve bilişsel yaklaşım ise, benzer ikili ayrıştırmayı (kadınsı-erkeksi) sosyal yapı içindeki tutum ve davranışların bireylerin davranışlarını belirlediği açıklaması çerçevesinde ele almaktadırlar (Bem, 1983).

Freud'un kuramındaki erkeklerin cinsel ve ahlaki yönden kadınlardan daha üstün olduğu (Dökmen, 2004), görüşünün aksine yapılan bu eleştiriler; toplumsal cinsiyet algısının şekillenmesinde sosyal çevre ile olan etkileşimin, kültürel yapının ve aile tutumlarının da büyük önemi olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.3.2. Sosyo-biyolojik Yaklaşım

Sosyo-biyolojik yaklaşım, yüz binlerce yıllık evrimsel süreci ve genetik değişimi cinsiyet farklılıklarının açıklanması için temel almaktadır. Sosyo-biyoloji, Darwin'in doğal ayıklanma ilkesi doğrultusunda, sosyal davranışın biyolojik süreçlerden ve genetik faktörlerden etkilendiği görüşünü ileri süren bir disiplindir. Bu disipline göre, insanlar üremek ve genetik özelliklerinin nesiller boyu yaşamasını sağlamak için yöntemler geliştirmiştir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri de bu şekilde ortaya çıkmıştır. Sosyo-biyologlar, kadınların doğurganlık ve bebeklerini besleyebilme özelliklerinden dolayı ilgi ve bakım konusunda meyilleri olduğunu; erkeklerin ise fiziksel avantajlarına ve saldırgan olma özelliklerine bağlı olarak savaşçı ve avcı rolünü üstlendiklerini ileri sürmektedirler (Dökmen, 2004).

Avcı-toplayıcı toplumdaki erkeklerin etkilenerek ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların çocukların bakımını üstlenen ilk kişiler olmalarından ötürü duygulara duyarlı ve ifade güçleri yüksek bireyler; erkeklerin ise başarılı birer avcı olmak için duygularını gizleyen, sakın ve avı tarafından zarar görmemeyi sağlayacak kadar acıya dayanıklı bireyler olmalarını gerektirmektedir. Evrim psikolojisi, kadınları doğurganlık açısından, erkekleri ise bir evin finansal kaynağı olarak yücelttiğinden bireylerin eş seçimini de bu doğrultuda açıklamaktadır. Kurama göre erkekler doğurganlık gücü yüksek genç kadınları tercih ederken, kadınlar da finansal olarak zengin ve yaşlı erkekleri tercih etmektedirler. Ancak, zaman içerisinde kadınların kendi ekonomik kaynaklarını oluşturmaya başlamaları ve evlenmek için erkeklerde ekonomik kaynağı tek ölçüt olarak görmemeleri; erkeklerin de eğitilmiş ve bireysel olarak ekonomik kaynağı olan kadınları seçmeye başlamaları ile bu görüş etkisini kaybetmeye başlamıştır (Unger ve Crawford, 1992).

1.1.3.3. Sosyal Rol Kuramı

Sosyal rol kuramı, sosyal ve siyasal davranış ile tutumlarda gözlenen kadın ve erkek farklılıklarının, erkeklerin ve kadınların farklı sosyal roller üstlenmelerinden kaynaklandığını ileri sürmektedir (Eagly, Wood ve Diekman, 2000). Bu kuramın en önemli savunucusu Eagly (1997) her toplumda bireylerden farklı beklentiler olduğunu bundan dolayı da kadın ve erkeklerin davranışlarının çeşitliliğinin arttığını savunmaktadır. Örneğin, pek çok kültürel yapıda çocuk bakımı kadınların sorumluluğu olarak görülmektedir.

Schmitt'e (2003) göre, erkekler ve kadınlar doğuştan gelen ve farklılaşmış cinsiyetlerine özgü psikolojik eğilimlere ve cinsiyet rollerine sahip değillerdir. Farklı sosyalleşme yaşantıları, sosyal davranışlarda cinsiyet farklılıklarının oluşmasından sorumludur. Erkekler ve kadınlar, başarılı bir rol performansı gösterebilmek adına doğuştan getirdikleri ve zamanla edindikleri özellikleri birleştirmektedirler ki böylece cinsiyete özgü toplumsal roller oluşmaktadır.

Kurama göre bir grup sürekli aynı etkinlikleri yaparken gözleniyorsa, o insanların o etkinlikleri yapma konusunda yetkin olduğuna inanılmaktadır. Örneğin, kadınlar her zaman çocuk bakımıyla ilgilenmekteyseler, bu konuda gerekli olan özelliklere sahip oldukları düşünülmektedir. Aynı şekilde, erkekler çocuk bakımı ile ilgilenmemekteyseler, bunun nedeni de onların çocuk bakımı için gerekli olan özelliklere sahip olmamaları ile açıklanabilmektedir. Buna göre, toplumsal cinsiyet rollerine bağlı davranış farklılıklarının, bireylerin sosyal baskılarla cinsiyetlerine göre farklı sosyal rolleri üstlendiklerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak ise, sosyal rol kuramının (ya da bu kuramın açıklamalarını da içeren sosyal yapı yaklaşımının), değişen sosyoekonomik koşullar altında cinsiyet farklılıklarının da değişebileceğini göz önünde tuttuğu söylenebilir (Dökmen, 2004).

1.1.3.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Toplumsal cinsiyete ilişkin rolleri kadınsı ve erkeksi olarak ayırıştırarak inceleyen kuramlardan biri de sosyal öğrenme kuramıdır. Kuramda, kadın ya da erkeklerin cinsiyetlerine özgü davranışları kazanmalarında Bandura'nın ileri sürdüğü öğrenme süreçlerinin önemi vurgulanmaktadır. Bu bakış açısına göre toplumsal cinsiyet anlayışı ve bireylerin rol davranışları, hem aileyi hem de günlük yaşamın birçok alanında etkileşim gösteren sosyal sistemleri içeren geniş bir sosyal etkiler ağının ürünleridir (Bussey ve Bandura, 1999).

Sosyal öğrenme kuramında, özellikle “edimsel koşullanma” ile “model alma ve taklit” olmak üzere iki öğrenme biçimi üzerinde durulmaktadır. Edimsel koşullanmada, ödüllendirilen veya istenilen sonuçları olan davranışın gelecekte tekrarlanma olasılığı yüksektir. Aynı şekilde cezalandırılan ya da olumsuz sonuçları olan davranışın ise yapılma sıklığı azalır. Bu doğrultuda, aile ya da toplumda cinsiyetine uygun davranışlarda bulunan çocuklar ödüllendirilirken, cinsiyetine uygun davranışlarda bulunmayan çocuklar cezalandırılmaktadırlar. Ödüllendirilen davranış ise tekrarlanmakta, cezalandırılan davranıştan kaçınılmaktadır. Örneğin ağlama davranışı kızlar için pekiştirilirken erkekler için pekiştirilmediğinden söz konusu davranışı kızlar sürdürürlerken, erkekler tekrarlamamaktadırlar. Model alma ya da taklit yoluyla öğrenmede ise, gözlenen figürler (anne, baba, öğretmen, arkadaş, beğenilen herhangi bir kişi) model alınarak bu figürlerin davranışları uygun zamanlarda taklit edilmektedir. Genellikle kızlar annelerini ve çevrelerindeki kadınları, erkekler de babalarını ve çevrelerindeki diğer erkekleri model almakta ve taklit etmektedirler (Dökmen, 2004).

Yogev (2006), Durkin'in 1995 yılında yayımlanan “Gelişimsel Sosyal Psikoloji” isimli kitabından yaptığı aktarımda, gözleyerek öğrenme olarak da adlandırılabilen bu süreç için iki durumdan söz etmektedir. Bunlardan birincisi, anne-babaların ve sosyal çevrenin kız ve erkek çocuklarına farklı davrandıkları; diğeri ise, çocukların

genellikle kendi cinsiyetlerinden bireyleri (özellikle anne-babalarına benzer olanlar) model aldıklarıdır. Literatürde bu hipotezler farklı araştırmalarla sınınsa da, çocuğun her zaman anne-babasını model almadığını; güçlü, baskın ve ödüllendirici modelleri daha çok seçtiğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Yogev, 2006).

1.1.3.5. Bilişsel Gelişim Kuramı

Kuram, Piaget'nin küçük çocukların düşünce biçimlerinin kendilerinden daha büyük olan çocuklarınkinden niteliksel olarak farklı olduğu ve çocukların bilişsel gelişimlerinin bir süreç içerisinde hiyerarşik basamaklar halinde gerçekleştiği görüşünden doğmaktadır. Bu doğrultuda, toplumsal cinsiyetin anlaşılması da, diğer bütün öğrenmeler gibi zaman içerisinde farklı bilişsel basamaklarda basamağın özelliğine göre değişerek gerçekleşmektedir (Kohlberg, 1968).

Lisi ve Wehren'e (1983) göre de, kuramın temel görüşleri doğrultusunda cinsel kimlik gelişimi bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Bu süreçte aşağıdaki dört aşama vurgulanmaktadır.

- Kendini etiketleme: Önce kendinin, sonra da diğerlerinin cinsel kimliğini fark etme ve kategorileştirme, kendi cinsiyet rolüne uyum sağlama.
- İstikrarlılık: Cinsiyetin değişmezliğini anlama.
- Motivasyon: Cinsiyet rolüne uyum sağlama ve değişmezliğini kavrama.
- Tutarlılık: Aynı cinsiyetten olanlarla ortak yönlerinin olduğunu ve bazı yönlerden de diğer cinsiyetten farklı olduğunu anlama.

Kohlberg, ise cinsiyet kimliğinin inşası sürecinde çocuğun bulunduğu seviyenin (kimlik, sabitlik ve tutarlılık), bilişsel gelişim seviyesini tam olarak yansıttığını iddia etmektedir (Mussen, Conger ve Kagan, 1969, s.503; Onur, 1997, s.188).

Kohlberg, toplumsal cinsiyet gelişiminin yaş ile bağlantılı olarak üç dizisel aşamayı izlediğini belirtmektedir. Bunlar, toplumsal cinsiyet kimliği/ etiketlemesi, toplumsal cinsiyetin sabitliği ve toplumsal cinsiyetin tutarlılığıdır. Üçüncü seviye olan toplumsal cinsiyetin tutarlılığı seviyesine ulaşan çocuk toplumsal cinsiyet değişmezliğini kazanmış olarak tanımlanmaktadır (Hollander, 2001).

Güldü ve Kart'ın (2009) aktarımında, Kohlberg, bilişsel tutarlılığı sürdürmenin öncelikli yolunun, toplum tarafından kabul edilen özelliklere sahip bir erkek veya kız çocuğu olmayı keşfetmek olduğunu savunur. Bu bakış açısına göre, çocukların davranışları toplumsal cinsiyet kimliğine göre tasarlanırlar. Çocuklar ilk kez kendi cinsiyetlerine ilişkin bilgiyle tanıştıklarında, bir kız veya erkek gibi düşünmek ve davranmak arasında karşılıklı bir etkileşim gerçekleşir. Sonuç olarak cinsel kimlik (ben kızım veya ben erkeğim) oluşur. Artık çocuk, sabit bir cinsiyet rolü kazanmıştır (Franzoi, 1996; Bussey ve Bandura, 1999).

Cinsiyet etiketinin kazanım aşamalarını Kohlberg'in aktardığı şekilde şöyle sıralayabiliriz:

Tablo 1. Cinsiyet Etiketinin Kazanım Aşamaları

Seviye	Yaş	Tanım
0	0-2	Cinsiyet etiketleme rastgeledir.
I	Toplumsal Cinsiyet Kimliği 2-3/4 yaş	Cinsiyet etiketleme sabit değildir.
II	Toplumsal Cinsiyet Sabitliği 3-4/5 yaş	Cinsiyet etiketleme zamana karşı sabittir.
III	Toplumsal Cinsiyet Değişmezliği 5 yaş-	Cinsiyet etiketleme duruma karşı sabittir.

Kuhn, Nash ve Brucken (1978), dört ve beşinci sınıf çocukların cinsel algılama kalıplarına dair bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre erkek çocuklarıyla ilgili kalıpların daha belirgin ortaya çıktığı, kızlarla ilgili kalıpların ise o kadar belirgin olmadığı görülmüştür. Çocuklar erkeklerin kuvvetli, atılgan, acımasız, hırslı, baskın ve cesur olduklarını; kadınların ise zayıf, duygusal, yumuşak kalpli ve sevecen olduklarını söyledikleri gözlemlenmiştir. Çocukların bu kalıpları öncelikle anne-babalarından ve aile içi ilişkilerinden, daha sonra çevreden ve medyadan öğrendikleri de sonuçlar arasındadır.

1.1.3.6. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Şemalar, bireyin algılarını yönlendiren ve örgütleyen bir çağrışımlar ağı, bilişsel bir bütündür. Bir şema, gelen bilgileri şemayla ilgili terimlerle araştırmayı ve benimsemeyi sağlayan bir işlev görmektedir. Bu açıdan şematik bilgi işleme süreci, seçici bir yapıda olup, bireylerin gelen çok sayıdaki uyarıcıyı anlamlandırmasını ve yapıyı kabullenmesini sağlar. Bireyler, bilgileri şemalar aracılığıyla kolaylıkla kodlayabilmekte, şemayla ilgili kategoriler içerisinde örgütleyebilmekte ve şemalar doğrultusunda farklılaşmış yargılarda bulunabilmektedirler. Buna dayanarak şematik bilgi işleme süreci, bir bilgiye dair aynı boyutlar olmasına rağmen bireyin bir tek boyut odağında bilgiyi işleme ve gruplandırması olarak ele alınabilir. Bilgiyi toplumsal cinsiyet şemasına göre işleyen bir kişi de, dünyayı algılayışında cinsiyete yönelik çağrışımları temel almaktadır. Kadın ve erkek ayrımının vurgulandığı bir toplumda yaşayan çocuklar, rollerini kadınsı ve erkeksi kategorilere ayırmakta; örneğin, “hassas”, “bülbul” gibi kavramları “kadınsı”; “atılgan”, “kartal” gibi kavramları da “erkeksi” kategorisine yerleştirmektedir (Bem, 1983).

Zeyneloğlu'nun, 2008 yılında yaptığı “Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları” isimli araştırmasında değindiği gibi bilgiyi toplumsal cinsiyet şemasına göre işleme, özellikleri ve davranışları “kadınsı” ve “erkeksi” olarak ayırtırmak olarak

tanımlanmaktadır. Bu süreçte çocuğun, hem kendilik kavramını oluşturduğunu hem de çevresini algılamak için içselleştirdiği bu cinsiyet şemasını kullandığını belirtmektedir. Örneğin; erkek çocuk, kız çocuğu güçsüz olarak algılamayı öğrenmektedir. Çocuk bu şematik seçiciliği kendi yaşamına uygulamayı, sadece kendi cinsiyetine uygun olanları kendilik kavramına dahil etmeyi öğrenmektedir; böylece cinsiyetler arasında ayırım yapan birey olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı nihayetinde bir süreç kuramıdır. Çocuk, sosyalleşip büyüdüğü yapıdaki cinsiyete ilişkin şemaları öğrenme sürecinde kadın ve erkek arasındaki gözle görülür farkları tanımakta, kendi cinsiyeti hakkında bilgi edinmekte ve bu yönde de kendi cinsiyetini anlamlandırmaktadır. Bu süreçte çocuk, kendilik kavramını oluşturmada ve çevresini algılayışında da içselleştirmiş olduğu toplumsal cinsiyete ilişkin şemasını kullanmaktadır (Bem, 1983).

Bem (1974), kuramına uygun olarak bir ölçek (Bem Cinsiyet Rolü Envanteri) de geliştirmiş ve yürüttüğü çalışmalar sonucunda da bireyleri kadınsı ve erkeksi özelliklere sahip olmaları bakımından dört farklı gruba ayırmıştır. Söz konusu grupta, erkeksi özelliklerden (atılgan, hırslı, baskın vb.) çok kadınsı özellikler (duygusal, merhametli vb.) taşıyanlar, “kadınsı”; kadınsı özelliklerden çok erkeksi özellikleri taşıyanlar “erkeksi”; her ikisini de eş zamanlı olarak eşit ve yüksek oranda taşıyanlar “androjen”; düşük düzeyde taşıyanlar ise “belirsiz cinsiyet tipleni” olarak ifade edilmiştir. Bem (1983), bu grupta içerisinde androjen cinsiyet rolüne özel bir önem vermektedir. Daha esnek ve farklı durumlara daha kolay uyum sağlayabilen bireyler olarak tanımlanan androjenlerin, göreceli olarak diğer bireylere göre psikolojik yönden daha sağlıklı ve sosyal olarak da daha etkili oldukları birçok araştırmada da vurgulanmıştır (Spence ve Helmreich, 1981). Kurama göre, birey çevreden gelen bilgileri mevcut cinsiyet şemasına göre algılar, kodlar ve örgütler (Bem, 1984). Örneğin cinsiyet şeması için fiziksel güç erkek çocukları için uygunken, fiziksel çekicilik kız çocukları için uygun olan şema bileşenidir. Bu cinsiyet şemaları sayesinde çocuklar, kültürün erkeksi ve kadınsı tanımına uygun olarak kendi davranışlarını düzenlemeye güdülenmektedirler (Franzoi, 1996). Bu

güdüleyici güç sayesinde, çocuk şematik seçiciliği kendine uygulayarak, kendi cinsiyetine uygun olanları seçip öğrenmekte, böylece benlik kavramını oluşturmaktadır. Artık, çocukların benlik kavramı cinsiyetlerine göre gelişmiş ve zihinlerinde farklı iki cinsiyet şeması (kadın erkek) yaratılmıştır (Bem, 1984).

1.1.4. Toplumun Kadın ve Erkek Rollerine İlişkin Algısı

Ataerkil toplum yapısı yukarıda sözü geçen yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirildiği zaman erkeğin sahip olduğu kimliği, kamusal alanda, kadınınkini ise ev içi alanda yaptıklarının oluşturduğu görülmektedir. Toplumsallaşma sürecinde ise bireylerin toplumdaki edindikleri iletiler aracılığıyla kadın ve erkek rollerinin neler olduğu ve bu özelliklerin her iki cinsin doğası olduğu bireylere benimsetilir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkeğin hayatına etkileri daha önce değinildiği gibi aile yapısına, kültüre, meslek seçimine, evlilik durumuna göre çeşitlilik gösterdiğinden, kamusal alanda çalışma ve politika “doğal” olarak erkek; ev işleri ve aile ile ilgili özel alanlar “doğal” olarak kadın işi olarak benimsenmektedir (H.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2006).

Fromm’a (1995) göre, erkeklik ve kadınlık özellikleri cinsel işlevlerde olduğu gibi kişilikte de görülür. Erkek kişilik nüfuz etme, önderlik, aktivite, disiplin ve serüven tutkusu gibi özelliklerle belirlenir. Dişi kişilik ise üretken bir kavrama yeteneği, koruma isteği, gerçekçilik, sabır ve annelik duygusu gibi özelliklerle tanımlanır. Toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklentisinin temelinde de bu özelliklerin yer aldığı söylemek mümkündür. Bu bağlamda erkekte beklenen kamusal alanda yer alması ve her zaman akılcı davranmasıdır. Bu şekildeki bir sosyalleşme de, erkeği duygusal davranışlardan uzaklaştırır. Kadınlar için ise bunun tam aksine duygulu/zayıf olmaları, yaşam alanının sınırlarını ev, eş ve çocuklarla belirlemeleri

beklenmektedir (Kaçar, 2007). Buna ek olarak kadınların meslek seçimleri ve aldıkları eğitim de bu algıdan dolayı farklılaşmakta ve hem ev hem iş yaşamlarındaki sorumluluklarını birlikte götürebilecekleri mesleklere yönelmelerine neden olmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da kadınları erkeklere daha bağımlı hale geldiği görülmektedir.

Toplumun hem evde hem işte çalışan kadından da kendi cinsiyet rollerine uygun olan işleri yapmasını beklemektedir. Buna bağlı olarak kadınların aldıkları eğitim de şekillenmekte ve farklılaşmaktadır. Bu bağlamda kadınlar daha çok kendileri için hem işte hem de evde sorun yaratmayacak türden mesleklere yönelmektedirler. Bu durum da kadınları erkeklere daha bağımlı hale getirmektedir (Kaya, 2009). Kadınların ev içinde kendilerinin, ailelerinin ve toplumun yeniden üretimi için yaptıkları, kullanım değeri olduğu halde piyasada değişim değeri olmayan ve parasal karşılığı bulunmayan çalışma biçimleri (yemek pişirme, temizlik, çocuk ve ailenin diğer bireylerinin bakımı gibi işler) üretim faaliyetlerinden sayılmayarak değersiz kılınmakta ve istatistiklerde görünmemektedir (Özçatal, 2011).

Cinsiyet rollerine ilişkin toplumsallaşma, daha önce de değinildiği gibi çocukluğun ilk dönemlerinde başlar ve yaşamın sonraki dönemlerinde inceden inceye işlenerek gelişir. Cinsiyet rolleri en yoğun şekilde yetişkinlik döneminde ortaya konur. Örneğin; kadınların hem toplumca daha başarılı olacakları düşünülen öğretmen, hemşire ve sosyal hizmet uzmanı gibi alanlara yönelmeleri hem de ev işleriyle ve çocuk bakımı gibi konularla ilgilenmeleri beklenmektedir. Bu durum, beklenti doğrulama ve öz-düzenleme süreçleri yoluyla cinsiyet rolleriyle tutarlı davranışları besleyen bir dayatma haline gelir (Eagly vd., 2000; Johannesen-Schmidt ve Eagly, 2002). Ancak günümüzde düşük doğum oranı, çocukların beslenmesi için emzirmeye daha az önem verilmesi ve çocuğun büyütülmesi işinin sadece kadına ait olmaması gibi nedenlerle kadınlar artık geleneksel işlerden farklı işlere yönelmekte ve erkek egemenliğindeki rollere kolayca uyum sağlamaktadırlar (Eagly vd., 2000).

1.1.5. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Öğrenilmesinde Ailenin Önemi

Aile sisteminin en önemli parçalarından birisi çocuklardır. Bu sistemin yapısı/tipi ise çocukların modelleyeceği ve öğreneceği davranış kalıplarında ve ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici en büyük etmedir. Aile içi ilişkilerde de en önemli ilişki yapılarından birisi ise ebeveyn çocuk ilişkisidir. Çocukların içinde buldukları gelişim dönemlerine, yaş gruplarına göre hem kendi içlerinde hem de aileleri ile yaşadıkları sorunlar değişmektedir. Erken çocukluk döneminde öğrendikleri bilişsel, duyuşsal ve davranışsal gelişimleri açısından ileriki yıllar için oldukça büyük önem taşımaktadır.

Sosyal öğrenme kuramı, temelinde bireylerin başkalarını gözlemleyerek öğrenmeyi gerçekleştirdiğini öne sürer. Buna göre çocukların cinsel kimlik rollerine ilişkin bilgileri ebeveynler ve yakın sosyal çevrenin iletmiş olduğu mesajlara dayanmaktadır. Kız çocuklarının cinsiyet rollerinin gelişiminde anne babaların rolünü inceledikleri bir çalışmada, çocukların toplumsal cinsiyete dair gelişimlerinde, annenin babadan daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

1.1.5.1. Aile Tipine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Aktarımı

Aile tipleri pek çok sınıflandırma açısından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Berksun (2008), aile tiplerini gruplayarak, şu genel başlıklar altında tanımlamıştır: Aile içindeki hakimiyetin anne ya da babada olmasına göre aile tiplerini ataerkil, anaerkil ve eşitlikçi aile olarak; genel sınıflama başlığı altında ise modern çekirdek aile ve geleneksel geniş aile olarak ele almıştır. Bu aile yapıları içerisinde doğal olarak farklılaşan tutumlara göre de toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin öğretiler ve aktarımlar çeşitlilik göstermektedir.

1.1.5.1.1. Ataerkil, Anaerkil ve Eşitlikçi Aile Tiplerinde Toplumsal Cinsiyet Roller

Yukarıda da belirtildiği gibi aile içi hakimiyetin anne ya da babada olmasına göre yapılan sınıflandırma ataerkil, anaerkil ve eşitlikçi aile olarak üç farklı şekilde ele alınmaktadır.

Günümüzdeki ailenin kökleri uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Mevcut aile yapısına gelene kadar pek çok değişim ve dönüşümün olduğu bilinmektedir. Yüzyıllar öncesindeki yaşam tarzına bakıldığında zaman evliliklerin küme şeklinde olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle çok eşliliğin olduğu ve çocukların doğumunda erkeğin rolünün tam olarak bilinmediği dönem yaşanmaktaydı. Dolayısıyla babasının belli olmadığı çocuklar dünyaya geliyordu. Soyun sürmesini sağlayan olarak da bu bağlamda kadın önemli bir yere sahipti. Ayrıca toplayıcılık yaparak beslenmeye katkıda bulunan kadın, her zaman avcılık yaparak beslenme kaynaklarını getiremeyen erkeğe göre de otorite kazanıyordu. Erkek avcılık yaptığından dolayı topluluktan oldukça uzun süre ayrı kalıyordu ki bu durum da kadının topluluk üzerindeki etkisini güçlendirmekteydi. Bu şekilde anaerkil yapı ortaya çıkmıştır. Daha sonra yerleşik hayata geçilip, tarımla uğraşılmaya başlanması kadın-erkek ilişkileri ve ailenin yeniden yapılanması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Mülkiyet kavramı, süreklilik ve diğer nesillere gelecek sağlama düşüncesi gelişmeye başlamıştır. Fiziksel açıdan güçlü olan erkek silah yapımı, madenlerin kullanılması ve tarım gibi üretim alanlarında söz sahibi olmuştur. Kadın için çok eşlilik sona ererken; erkek ekonomik gücü ile paralel olarak çok eşli yaşamaya devam etmiştir. Anaerkil yapı da bu şekilde yerini ataerkil yapıya bırakmıştır (Eşsizoglu, 2012).

Din olgusunun da eklenmesiyle ataerkillik iyice yerleşmeye başladı. Elbette toplumsal düzeydeki bu dönüşüm etkisini aile için de gösterdi. Görüldüğü üzere ailenin değişim ve dönüşümünde belirleyici etken, insanların duydukları

gereksinimler ve bunları karşılama biçimleri, bu amaçla aralarında kurdukları ilişkilerdir. Bu değişim ve dönüşümde zorunlu olarak kadın ve erkeğin ailedeki yeri ve görevleri de değişmiştir (Canatan ve Yıldırım, 2011).

Ataerkil aile tipinde egemenlik tam olarak erkektedir. Ailenin tüm yapılanması baba ve babanın geldiği ailenin dini ve kültürel değerleri ile şekillenmektedir. Anaerkil aile ise halen dünya üzerinde ataerkil aileye göre daha sınırlı görülmektedir. Eskimolar, amazonlarda yaşayan kabileler gibi avcı ve toplayıcı sosyalliklerde görülmektedir. Bu aile tipinde tamamen kadın ve ailesinin kuralları geçerlidir. Hatta baba aile ile birlikte yaşamaz. Ara sıra kadın ve ailesinin hakim olduğu eve misafir gibi gelir ve gider. Eşitlikçi ailede ise egemenlik anne ve baba veya başka bir deyişle kadın ve erkek arasında paylaşılmıştır. Bu aile tipine simetrik aile de denmektedir (Eşsizoğlu, 2012).

1.1.5.1.2. Geleneksel Geniş Aile ve Modern Çekirdek Aile Yapısında Toplumsal Cinsiyet Roller

Geleneksel aile genellikle kırsal ya da geleneksel toplumların bir kurumudur. Bu aile tipi kişinin özgürlüğünü kısıtlayıcı ve buna bağlı olarak da toplumsal gelişmeyi engelleyicidir (Eşsizoğlu, 2012).

Özellikle kırsal kesimde geleneklerin ağır bastığı geniş aile tipi yaygındır. Erkeğin egemen olduğu bu aile ortamında üretim ve tüketim faaliyetleri hep birlikte yapılır. Geniş ailede yetki erkekte, sorumluluk ise kadındadır. Aile düzeni büyüklerin deneyimleri ve kararları doğrultusunda kurulur ve sürdürülür. Eşler çocuk eğitimi konusunda tek söz sahibi olmayabilirler. Toplumsal eğitim sonucu oluşan çekirdek ailede sorumluluklar tüm aile bireyleri arasında paylaşılmıştır. Gerek çekirdek ailede gerekse geniş ailede bireylerin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları vardır. Aile

sosyal yapısı ile çocuk üzerinde etkilidir. Ailenin yasalarla da belirlenen görev ve sorumlulukları vardır. Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini kazandığı yerdir. Çocukların gelişiminde aile yol gösterici ve kuralları öğretici rol oynar. Çocuğun doğru ve yanlış öğrenmesinde, cinsel kimliğini kazanmasında, davranışlarını kontrol etmesinde, ailenin rolü çok büyüktür. Aile içinde yalnız anne ve babanın görev ve sorumlulukları yoktur. Çocuklar da yaş, cinsiyet, kişilik ve yetenekleri doğrultusunda görev almalıdır (T.C. MEB, 2007).

Aile bireyleri içerisinde yer alan anne-baba doğumdan itibaren çocuğun cinsiyet rollerinin gelişiminde çevresindeki ilk modellerdir. Bu nedenle anne-baba çocuğun cinsiyetine uygun roller kazanmasında önemli bir faktördür. Ancak çocuğun anne-babasıyla olan ilişkisi toplumsal cinsiyet rolü tutumlarını farklı şekillerde etkilemektedir. Literatürde babaların annelere göre daha geleneksel toplumsal cinsiyet rolü tutumlarına sahip oldukları ve çocuklarına bu geleneksel tutumları doğrultusunda davrandıkları belirtilmektedir. Babalar geleneksel tutumları doğrultusunda erkek çocuklarına bağımsızlığı ve özerkliği öğretmekte, kız çocuklarına ise anlayışlı, yumuşak başlı ve yardımsever olmayı öğretmektedirler. Anneler ise özellikle kız çocuklarının toplumsal cinsiyet rolü tutumlarını etkilemektedirler. Anneler kız çocuklarının başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmasını ve iyi bir evlilik gerçekleştirmesini istemektedirler (Zeyneloğlu, 2008).

Gümüsoğlu'nun (2004), İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları konulu araştırmasında araştırmaya katılan çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili algılarının geleneksel kadın-erkek rollerine paralel olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocuklar anneleri çalışıyor da olsa annenin görevinin ev işleri ve yemek yapmak olduğunu, babaninsa gazete okumak ya da televizyon seyretmek gibi davranışlar içinde olması gerektiğini belirtmiştir. Pek çok toplumda kadın ve erkek farklı yaratıklar olarak görülmekte ve her birinin kendine ait imkanları, rolleri ve sorumlulukları olduğu kabul edilmektedir.

Modern çekirdek aile ile birlikte çocukların eğitiminde aile dışındaki kurum (okul) ve oluşumların (arkadaş grupları) rolünün artmasına rağmen çocuklar eğitimleri ile ilgili aileden halen çokça etkilenmektedirler. Modern çekirdek ailenin eğitim konusundaki önemli etkilerinden birisi çocuklara toplumsal cinsiyet rollerinin kazandırılmasıdır. Her ne kadar geleneksel geniş aileden modern çekirdek aileye doğru gidildikçe çocuklara kazandırılan toplumsal cinsiyetle ilgili rollerde esneme olsa da halen modern çekirdek aile bu konuda önemli roller üstlenmektedir. Modern çekirdek aile kadın erkek ilişkileri bakımından önemli değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentlerde yaşayan modern çekirdek aileler içerisindeki hem kadın hem erkek eş, aileye ekonomik girdi yaratmaya başlamışlardır. Bu durum kadının erkek karşısındaki konumunu güçlendirmiş, ikisi arasındaki ilişkinin daha simetrik olmasına neden olmuştur. Kadının daha önce erkeğe atfedilen ailenin geçimini sağlama sorumluluğunu üstlenmesinin yanı sıra daha önce kadına atfedilen çocukların bakımı, ev işlerinin yapılması gibi sorumlulukları konusunda da erkek görevler almaya başlamıştır. Tüm bunlara rağmen halen yaygın olarak kadın ekonomik girdi sağlayan bir işte çalışıyor olmasına rağmen ev ve çocuklar gibi konularda daha fazla sorumluluk üstlenmektedir (Eşsizozlu, 2012).

Toplumsal cinsiyet rollerinin öğretilmesi açısından modern çekirdek aile yapısı ile geleneksel geniş aile yapısını kıyasladığımız zaman bazı keskin farklılıklar olduğunu görebiliriz. Geleneksel geniş ailede çocuklara bilerek veya bilmeyerek verilen toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eğitimin daha belirgin olduğu, kız ve oğlan çocukları arasında toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği davranışlarla ilgili sınırın çok daha belirgin olduğu görülmektedir. Modern çekirdek ailenin aksine kadın ve erkek eşlerin de rolleri oldukça belirlidir. Kadın eş, erkek eşin, çocukların ve diğer aile üyelerinin bakımından; erkek eş ise ailenin geçiminin sağlanmasından sorumludur.

1.1.5.2. Anne-Baba Tutumlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi

Anne ve baba tutumları, çocuğun ailedeki ve toplumdaki yerini belirler. Bu tutumlar çocukta temel karakteristik özelliklerin oluşmasında en etkili faktördür. Çocuk için kişiliğinin oluşumunda önemli rol oynayan ilk özdeşim modelleri anne ve babalardır. Bu bağlamda anne-baba-çocuk üçgenindeki tutumlar, karı-koca olarak sunulan model ve kardeşler arasındaki ilişkileri düzenlemede anne-babaların tutumları toplumsal cinsiyet rollerinin öğretilmesinde büyük bir öneme sahiptir.

Günümüzde çocuk gelişimi ve eğitime ilişkin yapılan araştırmaların bulguları erken çocukluk dönemi ya da okul öncesi dönem olarak kabul edilen 0-6 yaş arasındaki yılların insanın hayatındaki en önemli ve en kritik dönemi olduğunu belirtmektedir. Bu yıllarda çocukların kazandığı bilgi ve beceriler daha sonraki dönemlere oranla çok daha hızlıdır. Bu nedenle okul öncesi dönemde kazanılan tutum ve davranışların kalıcı nitelikte olduğu ve hatalı nitelikte öğrenilen davranışın değiştirilmesinin oldukça güç olduğu açıklanmaktadır (Üstünoğlu, 1990). Bu bağlamda okul öncesi dönemdeyken anne babaların çocuklarına toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda doğru model olması ileriki yaşamlarının şekillenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlı birer birey olarak yetişmeleri için doğru nitelikte sayılacak tutumları öğrenip davranışlarını bunlar üzerine inşa etmeleri gerekmektedir.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkilemektedir. Ebeveynler erkek çocuklarını kız çocuklarına göre başarıma, yarışma, duygularını kontrol etme, bağımsız hareket etme ve kişisel sorumluluk alma gibi konularda daha fazla teşvik etmektedirler. Bu nedenle ebeveynler geleneksel tutumları benimser ve bu doğrultuda çocuklarına rol modeli olurlarsa, çocuklarının cinsiyet rolüne ilişkin tutumları da geleneksel olarak şekillenecektir (Zeyneloğlu, 2008).

Karı-koca arasındaki ilişkinin de çocuklar üzerinde kalıcı etkileri vardır. Çocuk anne ve babasını taklit ederek sosyal yaşama alışır. Bu bağlamda çocuğun sosyalleşme sürecinde anne ve babasından kadın ve erkeğin toplumdaki rolleri de öğreneceği sonucuna varılabilir. Aynı zamanda kardeşler arasında uyumlu ilişkilerin kurulmasında ve sürdürülmesinde en önemli etken, anne ve babanın tutumları ve diğer aile üyelerinin davranışlarıdır. Hatalı tutumlar, çocukların birbirlerine karşı sevgi ve saygı duymalarını engelleyerek öfke ve düşmanca duygular yaratabilir. Kardeşler birbirleriyle yaşadıkları etkileşimde sadakat, bağlılık, yardımseverlik, koruyuculuk ya da çatışma, hükmetme ve rekabet içeren süreçler yaşarlar (Yenilmez, 2012). Bu doğrultuda kardeşlerin cinsiyetlerine ve yaşlarına göre karşılıklı sorumluluklarını belirlemek eşitlikçi aile yapısı temelinde anne ve babanın sorumlulukları arasında sayılabilir. Bu şekilde yetişen çocukların toplumsal cinsiyet rollerini de eşitlik temelinde öğrenmeleri de daha olasıdır.

Çevrede, zamanında ailesinden baskı gördüğü için çocuklarını son derece serbest bırakan ya da çocuklarına hoşgörülü davranıldığında anne babalığının zedeleneceğini sanıp otoriter davranan anne babalar vardır ve genellikle düşündüklerinin aksine çocuklarıyla istedikleri ilişkiyi yakalamada yine de sorun yaşamaktadırlar. Bu iki uç tutuma sahip ebeveynlerin yanı sıra çocuklarına karşı bunlardan farklı tutumlar sergileyen aileler de bulunmaktadır. Bu tutumlar otoriter, gevşek, koruyucu, ilgisiz, dengesiz ve destekleyici tutumlar olarak görülmektedir (Yavuzer, 2011). Her bir yapının kendine özgü anne-baba tutumları bulunmaktadır. Kimi yapıda daha eşitlikçi, kimi yapıda ise kadının haklarının daha fazla ihlal edildiği görülmektedir. Dolayısıyla çocuklar yetiştiği aile yapısı içinde ya daha eşitlikçi olmayı, ya da cinsiyeti odağında haklarını kullanmayı öğrenmektedir. Bu bağlamda aile yapısının bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine dair öğretilerini büyük ölçüde şekillendirdiğini söylemek mümkündür.

1.1.5.2.1. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumları

Aşırı derecede koruyucu olan ailelerde yetişen çocuklar, bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal problemleri olan (Yavuzer, 1990); bir başka deyişle toplumsal gelişimi engellenmiş olan (Yavuzer, 2003) çocuklardır. Toplumsal gelişimi engellenmiş bir çocuğun arkadaş ilişkileri olumsuz etkilenebilir, ayrıca arkadaşları tarafından dışlanmasına neden olabilir.

Annenin aşırı koruyuculuğunun çeşitli nedenleri olduğu bilinmektedir. Annenin ilk doğumunun genellikle ölü doğum olması veya uzun süre çocuk sahibi olamaması bilinen nedenlerden biridir. Diğer bir önemli faktör de annenin geçirdiği çocukluktur. Sevgi ihtiyacı yeterince karşılanmadan büyümüş olmasından dolayı kendi çocukluğunda yoksun kaldığı şeyleri çocuğuna vermek isterken aşırıya kaçmasına neden olmaktadır. Bunlara ek olarak eşler arasındaki sorunlar, kocanın kadının hayatında çok az yer almasına bağlı olarak anne ile baba arasındaki sosyal paylaşımın azlığı da bir etken olarak görülmektedir (Ekşi, 1990).

Aşırı korumacı çocuklar bağımlı bir kişilik geliştirdiklerinden kendi başlarına karar veremez ve girişimcilik yeteneklerinden yoksun olurlar. Tüm istedikleri yerine getirilen, aksi halde istediklerini ağlayarak elde eden buna bağlı olarak da inatçı, dediğim dedik olma eğilimindedirler. Kendilerini korumayı öğrenmedikleri için savunmasız, uyum sağlayamayan, utangaç ve çekingen bir kimlik geliştirebilirler; veya aksine otoriter, etrafını kullanan ve sorumsuz bir kişilik geliştirebilirler. Aşırı korunan çocukların ruhsal gelişimleri de sosyal gelişimleri gibi engellenmiş olduğundan, büyüdüklerinde çocuksu, her şeyi başkasından bekleyen, talep eden ve gerçekleşmemesi halinde aşırı öfkelenen bireyler haline gelebilirler (Navaro, 1987).

Humphreys (2002), çocuğu için her şeyi yapan ama hiçbir talepte bulunmayan anne-babaları, çocuğunun öğrenme ve bağımsız olma konusundaki kapasitesine inandığını

gösteren herhangi bir mesaj iletmemiş olduğunu savunmaktadır. Korumacılığın, çocukları sakatlayıp, onları bağımlı ve çaresiz yaptığını ve bu tip çocukların kendilerini sürekli yetersiz hissettiklerini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak aşırı koruyucu tutumlar çocukların bağımlı, talepkar, kolayca mutsuz olan, korkak bir birey olmasına neden olmaktadır. Navaro (1999), korumacı olmamanın anne-babanın sorumluluğunu yerine getirmemesi anlamında olmadığını belirtmektedir. Çocuk odaklı bir yaşama sahip olduklarından, kadın ve erkeğin sağlıklı bir karı-koca ve anne-baba ilişkisi geliştiremediklerini söylemektedir.

1.1.5.2.2. Demokratik-Eşitlikçi Anne Baba Tutumları

Yavuzer (1995), demokratik aile yapısı içinde çocuğun söz hakkı olduğunu, duygu ve görüşlerine saygı duyulduğunu, yetişkinler tarafından dinlendiğini belirtmektedir. Bir başka deyişle demokratik anne-babaların çocuklarına karşı hoşgörülü ve destekleyici tutumlara sahip olduğunu söylemektedir. Böyle bir ortamda büyüyen çocuğun girişim yeteneğinin geliştiğini, özgüven kazandığını ve kendi kendine karar vererek sorumluluk alabildiğini vurgulamaktadır. Bu da çocuklarda olumlu duygusal, sosyal ve zihinsel gelişmeye yol açmaktadır.

Demokratik ailelerde çocuklarla ebeveynler arasında karşılıklı saygı, birbirinin görüşüne değer verme gibi unsurlar öncelikli olarak yer almaktadır. Sorumluluk bilinci yanında, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi desteklenmektedir. Bu aile tipinde kesin sınırlamalar yerine, çocuğa söz ve tercih hakkı veren seçenekler sunulmaktadır (Özgüven, 2001).

Yılmaz (2002), sağlıklı bir ailede, çocukların katılımı ile belirlenmiş, çocukların gelişimleri destekleyen ve onların seviyelerine uygun standartlar içeren kuralların

olması gerektiğini vurgulamaktadır. Beklenen ve kabul gören davranışlar tanımlandığı zaman çocukların kendilerini kontrol edebilme özelliklerinin de desteklenmiş olacağını söylemektedir. Kuzgun (1990) ise, demokratik bir aile olmanın önkoşullarından birinin çocuklara ev içindeki kuralları açıkça belirtmek olduğunu altını çizmektedir.

Sonuç olarak demokratik ve eşitlikçi aile ortamında güven verici, destekleyici ve normal sınırlar içinde hoşgörü olduğunu söylemek mümkündür. Çocuğun duygu ve düşüncelerine saygı duyulmakta, değer verilmektedir. Çocuk bir birey olarak görülmekte ve her bireyin eşit değeri ve söz hakkı bulunmaktadır. Çocuğa ihtiyaç duyduğu sevgi ve şefkat verilirken, ihtiyaç ve yetenekleri göz önünde tutulmaktadır. Bu doğrultuda çocuğun kendini gerçekleştirmesine, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına ve bağımsızlık kazanmasına olanak sağlanmaktadır.

1.1.5.2.3. Baskıcı - Otoriter Anne Baba Tutumları

Otoriter anne baba tutumlarında görülen en belirgin özellikler çocukların söz hakkının olmaması, katılımlarının engellenmesi, ihtiyaçları ve talepleri dikkate alınmadan anne-babaları tarafından kuralların belirlenmesi ve çok sıkı bir şekilde uygulanmasıdır (Ekşi, 1990). Böyle bir ortamda tartışmaya yer verilmediği için Yavuzer (2003), bu tutumu yetersiz sosyal gelişimin nedeni olarak tanımlamaktadır.

Razon (1981), ise otoriter anne babaların çocuklarına çok sert, soğuk ve kesin bir tavırla yaklaştıklarını vurgulamaktadır. Sevgilerini ancak çocuk onların istediği gibi davrandığı zaman gösterdiklerini, çocukları ile etkileşimlerinin oldukça yetersiz ve sert olduğunu söylemektedir. Böyle bir aile yapısının içerisinde çocuğun söz hakkı olmadığı gibi, katı kurallara da uymak zorunda olduğunu ve ağır cezaların yer aldığını ifade etmektedir.

Sağlıksız ailenin en belirgin özelliğinin otoritenin, sorgulama ve eleştirinin üzerinde olduğunu vurgulayan Cüceloğlu (2002), ataerkil aile yapısında bu otoritenin genellikle baba olduğunu belirtmektedir. Otoriteyi, gizli aile kurallarını uygulayan ve pekiştiren kişi olarak tanımlamaktadır. Aile üyelerinden otoriteye hiç itiraz etmeden uyum gösteren kişi ise en değerli üye olarak görülmektedir. Kişinin duygu ve düşünceleri böyle bir yapıda, otoritenin onayını aldığı sürece değerli olurken; otoritenin beğenmediği algılamalar değersizdir. Dolayısıyla bu tür bir aile ortamında büyüyen çocuk, kendi duygu ve düşüncelerine güvenmemeyi, otoriteyi memnun etmeyi, onun beklentileri yönünde algılamayı, düşünmeyi ve duygularını değiştirmesi gerektiğini öğrenmektedir. Bir başka deyişle çocuk, içi boş, dıştan denetimli biri olma yoluna girmektedir.

Yavuzer (1995), otoriter aile yapısında yetişen çocuğu tanımlarken sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık; küskün, silik, çekingen, başklarının etkisi altında kolayca kalan, aşırı hassas bir yapıya sahip olabileceğini de vurgulamaktadır. Bu denli katı bir tutum içinde olan anne babalar çoğu zaman çocukla çatışmaya girerek yüksek düzeyde anksiyete gösteren, başkaları ile başarısız sosyal ilişkiler kuran, birçok kilit alanda sosyal bakımdan gelişmemiş çocukların olmasına neden olmaktadır. Çocuğun davranışlarının ebeveynleri tarafından çok fazla kontrol edilmesi çocuğun kendisine olan saygısını azaltacağından mutsuz, içe kapanık bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Bu tutum içinde olan çocukların kuşkucu ve kendi kendilerine bağımsız hareket edemedikleri için karamsar oldukları görülmektedir (Öğretir, 1999).

Yeşilyaprak (1989) ise çocukluk döneminde annenin ısrarlı bir tutum benimseyip çocuğunu başkalarıyla kıyaslayarak, onlardan daha başarılı olmalarını beklemenin çocuklar üzerinde bir baskı, doğal olarak stres ve kaygı oluşturduğunu savunmaktadır. Böylece kendinden bekleneni yerine getirememeye, anne-babanın sevgisini kaybetmeye, onları hayal kırıklığına uğratma kaygısı ya da fiziksel-duygusal ceza korkusu çocuğun çaresizliği benimsemesine yol açarak, dıştan denetimliliğe

neden olmaktadır. Gander ve Gardiner (2004) ise sık sık cezalandırılan çocukların saldırgan davranışları benimseme olasılığını yükselttiğini savunmaktadır.

Kısacası otoriter ve baskıcı bir aile ortamında yetişen çocuklarda, anne-babaya sevgisizlik, sağlıklı sosyal ilişki kuramama, kavgacı ve geçimsiz olma, duygu kontrol bozukluğu, alınganlık, öfkesini kontrol edememe, güvensizlik, yersiz korku ve kaygılar gibi özelliklere rastlanabilmektedir (Tuzgöl, 1998).

Sonuç olarak çocuğun gelişiminde, kimlik ve benlik oluşumunda anne-baba tutumlarının oldukça büyük bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu etkinin olumlu veya olumsuz oluşu ise ebeveynlerin hangi tutumu benimsediğine bağlıdır. Otoriter tutum, çocuğun özgüven gelişimini olumsuz etkilerken, demokratik tutumlar çocuğun kendi kararlarını verebilme yetisini ve sorumluluk alma duygusunu geliştirmektedir. Diğer yandan aşırı korumacı tutumla çocuğu yetiştirmek ise bağımlı, içe kapanık ve sosyal işlevselliği engellenmiş bir birey olmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda anne-babaların çocuklarının hayattaki tutumlarını, inançlarını, değerlerini, benlik kavramlarını ve kişilik özelliklerini oluşturan en önemli modeller olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.5.3. Aile İlişkileri

Aile içindeki bireylerle çocuğun kurduğu ilişki çocuğun gelişimi açısından en önemli unsur olarak değerlendirilmektedir (Cüceloğlu, 2005). Bu görüşten yola çıkarak toplumsal cinsiyet tutumlarını etkileyen en önemli unsurlardan birinin çocuğun birlikte yaşadığı aile bireyleri olduğunu söylemek mümkündür; çünkü çocuk doğduğu andan itibaren ebeveynleri ve toplum tarafından cinsiyetine uygun olarak etiketlenmektedir. Bir başka deyişle, bebekler farklı fiziksel objeler ve aktiviteler ile cinsiyetlerine uygun rolleri kazanmaları için teşvik edilmektedirler. Kızlar bebeklerle, mutfak araç gereçleriyle, ev içi işlerde kullanılan malzemelerin

oyuncaklarıyla vb. oynamaya yönlendirilirken; erkekler arabalarla, tamirat malzemeleriyle, silahla vb. oynamaya yönlendirilmektedirler. Renkler (pembe, mavi) cinsiyet ile bütünleştirilmektedir. Cüceloğlu (2005), bu durumu, “Çocukların ‘kız gibi’ veya ‘erkek gibi’ davranmalarının altında, her iki cinsiyete ayrı ayrı davranış modelleri uygulanmasının yattığını düşünen pek çok psikolog vardır. Erkek çocuklarının bebeklerle, kız çocuklarının kamyon ve inşaat oyuncaklarıyla oynamaları önlenir. İlkokul çağında ‘cinsiyete uygun’ davranış göstermeleri için çocukların kendileri birbirine baskı uygular” cümleleriyle ifade etmiştir.

Zeyneloğlu'nun (2008), aktarımında çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen faktörlerden bir diğerinin de ebeveynleri ile yaşama durumları, ebeveynlerinin birliktelik durumları ve aile tipi olduğu vurgulanmaktadır. Çocuklar her zaman sağlıklı ve normal bir aile ortamında yaşamlarını sürdürmeyebilmektedirler. Ölüm, boşanma, terk etme ya da kısa süreli ayrılıklar gibi nedenlerle yoksunluklar yaşanabilmektedir. Literatürde beş yaşından önce babasından ayrılan erkek çocukların daha bağımlı davranışlar gösterdikleri, sportif etkinliklerle daha az ilgilendikleri ve daha feminen özellikler gösterdikleri belirtilmektedir. Ebeveynlerinden biri ile yaşamak zorunda olan çocuklar aile bireyelerine yönelik toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmekte güçlük çekmektedirler. Örneğin; baba yokluğu erkek çocuğun rol modelinden yoksun kalmasına ve uygun olmayan rol modelini benimsemesine yol açmaktadır. Baba yoksunluğu çeken kız çocuk ise erken yaşta erkekler ile iletişim kurmakta ve güven duymada sorunlar yaşamaktadır. Burt ve Scott'un (2002), lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, iki ebeveyni ile birlikte yaşayan öğrencilerin eşitlikçi görüşleri benimsedikleri belirlenmiştir (Zeyneloğlu, 2008).

Ayrıca literatürde geniş ailede yaşayan çocukların cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel tutumlara sahip oldukları belirtilmektedir. Çünkü geniş ailede özellikle kadınlar aileye bağlılık, çocuk doğurma, evin ihtiyaçlarını karşılama gibi sorumlulukları nedeniyle geleneksel rollerini içselleştirmektedirler. Özellikle evde

anneannesi ile birlikte yaşayan çocukların, onu kendilerine yakın arkadaş olarak görmeleri nedeniyle anneannelerinin geleneksel cinsiyet rollerinden etkilendikleri de belirtilmektedir (Zeyneloğlu, 2008).

1.1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı anne-babaların, çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ve toplumsal cinsiyet eşitliği algılarının belirlenmesidir.

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki alt amaçlar incelenecektir:

1. Anne-babaların sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
2. Anne-babaların aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları nasıldır?
3. Anne-babaların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları nasıldır?
4. Anne-babaların aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasında ilişki var mıdır?
5. Anne-babaların sosyo-demografik özellikleri ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasında ilişki var mıdır?
6. Anne babaların sosyo-demografik özellikleri ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasında ilişki var mıdır?

1.1.7. Araştırmanın Önemi

Anne-babanın çocuk üzerindeki etkisi çok büyüktür. Bir bakıma anne-babalar 0-6 yaş döneminde hem çocuklarının temel gereksinimlerini yerine getirmeleri için en yakınlarında olan kişiler, hem de ilk öğretmenleridirler. İnsanın kişiliğinin temellerinin 0-6 yaş döneminde atıldığı göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun kimliğinin belirlenmesinde anne-baba rolünün etkisi daha iyi anlaşılmış olur. Çocuğun aile içinde edinmiş olduğu statü, kazandığı değer ve geliştirdiği kimlik onun giderek toplum içinde kazanacağı kimliğin, statünün ve değerinin belirleyicisi olmaktadır.

Erikson'un gelişimsel dönemlere ilişkin yaptığı tanımlamaya göre anne baba tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerinde ne kadar etkili olduğunu görmek mümkündür. Okul öncesi dönemde çocuğun egosunun güçlendiğini ve özerkliğini kazanmaya başladığını bu dönemde de anne baba tutumlarının büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Anne babası tarafından cesaretlendirilen ve ödüllendirilen çocukların girişkenlik duygularının güçlendiğini; azarlanan ve aşağılanan çocuklarda ise suçluluk duygusunun baskın olduğunu vurgulamaktadır. Bakım verenleri tarafından cesaretlendirilen ve destekleyici davranışlar gören çocukların bir sonraki dönem olan okul çağında ise sosyal ilişkilerinde daha başarılı ve mutlu olduklarını, kendilerine güvenen ve başarılı bireyler olarak yetiştiklerini belirtmektedir. Aksi durumda çocukların yeni şeyler öğrenmekten zevk alamadıklarını ve özgüvenlerinin gelişemediğini savunmaktadır. Bu bağlamda anne baba tutumlarının okul öncesi dönemde her açıdan ne denli etkili olduğu, çocukların modellediği davranışlara göre ileriki yaşamlarının şekillendiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde de bunların etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Şahin ve Özyürek'in aktarımında Evans (1997), Türkiye'de eril yapının hakim olduğundan dolayı çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili kültürel ve geleneksel bazı görüşler bulunduğunu belirtmektedir. Çocuk bakımı annenin görevi olarak

görülmekte, baba ise evin ekonomik gereksinimlerini karşılayan kişi sorumluluğunu üstlenmektedir (Şahin ve Özyürek, 2008). Bu durum benzer kültürün hakim olduğu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde de geçerlidir.

Son dönemlerde KKTC genelinde kadına yönelik şiddet vakalarının görünürlüğünün ve boşanma oranlarının artması ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalık çalışmaları yaygınlaştırılmıştır. Bu doğrultuda cinsiyet rollerinin nasıl kazanıldığına ilişkin kuramsal yaklaşımlara göre çocuklar, ait oldukları cinsiyete yüklenen rolleri benimsemeyi ve bu rolleri içselleştirmeyi çok erken yaşlarda öğrendiklerinden (Dökmen, 2004) bu gruptaki çocukların ebeveynlerinin farkındalığını geliştirme yönünde yapılacak çalışmalar araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken kadın-erkek eşitliğine ne kadar duyarlı tutumlar sergilediklerini ortaya koyacak ilk çalışma olması araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

1.1.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma KKTC-Gazimağusa bölgesinde kreş ve anaokulu hizmetlerinden yararlanan 0-6 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerini kapsamaktadır. Araştırmaya gönüllü katılım esasında 9 farklı okulöncesi kurumdaki, 312 anne-baba katılım göstermiştir. Araştırmanın için veri toplama izin süresinin (Kasım 2014- Ocak 2015) 3 ayı kapsamı araştırmanın diğer sınırlılığdır. Ayrıca evlilik birlikteliği olmayan çiftlerin sayısının çok az olması nedeniyle araştırmanın dışında tutulmuştur. Araştırmanın tüm maliyeti araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

1.1.9. Tanımlar

Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumları: Toplumsal cinsiyet rollerı; geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rollerı ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü; kültürel olarak kadına ve erkeğe uygun görülen kişilik özellikleri ve davranışları (rollerı) içermektedir (Dökmen, 2004). Araştırma kapsamında sözü geçen toplumsal cinsiyet rollerı tutumları KKTC- Gazimağusa Bölgesinde ikamet eden anne babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri tutumları ifade etmektedir.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu: Aile, anne, baba ve çocuklar arasındaki etkileşimlerden oluşan bir sistemdir. Her ailenin belirgin bir şekilde ortada olan ve farkında olunmayan kuralları, ilkeleri vardır. Bu bağlamda aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumu, araştırmaya katılan anne-babaların aşırı korumacı, demokratik-eşitlikçi ve baskıcı-otoriter tutumlarını ifade etmektedir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın evrenine, örneklemin nasıl seçildiğine ve hangi yöntemin kullanıldığına, veri toplama yöntemi ve araçlarına, kullanılan ölçeklere ve bu ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik analizine ilişkin bilgilere, verilerin değerlendirilmesine değinilmiştir.

2.1. Araştırmanın Evreni, Örneklem Yöntemi ve Örneklem Seçimi

Araştırma Bölgesi Gazimağusa'dır. Araştırmanın evrenini KKTC'de okul öncesi yaşta çocuğu olan anne ve babalar oluşturmaktadır. Çalışma evreni Gazimağusa'da KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı hizmet veren okul öncesi kurumlarda kreş ve bakım hizmeti alan çocukların annelerinin ve babalarının oluşturduğu bütündür.

Araştırma örnekleminin belirlenmesinde ana kütlede bulunan her bir kümeye eşit seçilme şansı tanıyan oransız küme örnekleme yolu izlenmiştir. Küme örneklemede önce evrendeki kümeler listelenir. Sonra ilk olarak bu kümelerin tam sayımı yapılır. Örneğin her bölgedeki kreşlerin listesi yapılır. Her bölgeye ait kreş listesinden tesadüfi örnekleme alınır. Örneğe çıkan kreşlerde ise tam sayım yapılır. Yapılan bu çalışmada anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ile toplumsal cinsiyet rolleri algıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışma veri türü bakımından yargısal veridir. Yargısal veride kişilerin görüş ve düşünceleri farklılık gösterir. Veri toplama, anket uygulama yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Edinilen resmi bilgilere göre KKTC'de 5 ilçede (Lefkoşa, Girne, Gazi Mağusa, İskele ve Güzelyurt) İlköğretim Dairesi'ne bağlı okul öncesi kurumlarda, 2013-2014

eğitim ğretim döneminde, 4130 ocuk okul öncesi ve Anaokulu hizmetlerinden yararlanmıştır. Sadece Gazi Mağusa Bölgesinde ise 25 okulun okul öncesi ve anaokulu hizmeti verdiği ve bu hizmetlerden 1038 çocuğun yararlandığı bilinmektedir. Araştırma evrenini, 1038 çocuğun 1956 ebeveyni oluşturmaktadır. Bu verilere göre araştırmalarda sıklıkla kabul edilen %95 güven düzeyinde örneklem grubu 322 olarak belirlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi evlilik bağı olmayan anne-babalar çalışma grubu dışında tutulmuştur.

Araştırmada kullanılan sosyo-demografik bilgi formu ve ölçeklerin uygulamaları 2014 yılı Kasım ve 2015 yılı Ocak ayları arasında tamamlanmıştır. Uygulama yapılmadan önce KKTC Milli Eğitim Bakanlığı ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır. Okul ncesi kurumlardaki yöneticiler ve öğretmenler aracılığıyla velilere ulaşılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Her uygulama öncesinde araştırmacı kendini tanıtıttıktan sonra araştırmanın amacı ve nasıl uygulanacağı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra veri toplama araçları uygulanmıştır. Katılımcılar lme araçlarını ortalama 20 dakikada cevaplandırmıştır.

2.2. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Araştırma materyalinin toplanmasında üç kısımdan oluşan anket formu kullanılmıştır. İlk kısımda katılımcıların sosyo- demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen aile bilgi formu kullanılmıştır. İkinci kısımda Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum lği kullanılmıştır. nc kısımda ise Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilip, LeCompte, LeCompte A. ve zer (1978) tarafından Türkçeye uyarlanmış orijinal adı Parental Attitude Research Instrument (PARI) olan Aile Hayatı ve ocuk Yetiştirme Tutum lği kullanılmıştır. Aile Hayatı ve ocuk Yetiştirme Tutum lğindeki toplumsal cinsiyet rolleri ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülen üç

alt boyut ele alınarak anne-babaların aşırı koruyuculuk, demokratiklik-eşitlik ve baskı-disiplin tutumlarının ölçüldüğü Faktör I, Faktör II ve Faktör V kullanılmıştır.

2.2.1. Aile Bilgi Formu

Araştırma için anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ve toplumsal cinsiyet eşitliği algılarına etkisi olabileceği düşünülen sosyo-demografik özellikler için “Aile Bilgi Formu” kullanılmıştır. Aile Bilgi Formunda katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, çocuk sayısı ve okul öncesi yaştaki çocuk sayısı ile ilgili sorular yer almaktadır.

2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği

Araştırmanın ikinci bölümünde araştırma kapsamına alınan bireylerin toplumsal cinsiyet tutumlarına ilişkin bilgilerin toplanması amacıyla 2008 yılında Zeyneloğlu tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Toplam 38 maddeden oluşan ölçek 0-5 arası puanlanmaktadır. Ölçek, katılımcı toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümlelerine; tamamen katılıyorsa “5” puan, katılıyorsa “4” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “2” puan, kesinlikle katılmıyorsa “1” puan olacak şekilde puanlandırılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutum cümleleri ise; yukarıda belirtilen puanlamanın tam tersi olarak, katılımcılar tamamen katılıyorsa “1” puan, katılıyorsa “2” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “4” puan, kesinlikle katılmıyorsa “5” puan olacak şekilde puanlandırılmıştır. Bu puanlama şekli ile ölçekten alınabilecek en yüksek puan 190; en düşük puan ise, 38 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan en yüksek değer katılımcının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olduğunu, en düşük değer ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeğinin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 38 madde için “0.92” olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek maddelerinin birbiriyle yüksek iç tutarlılığa ve yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir (Zeyneloğlu ve Terzioğlu, 2011).

2.2.3. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

Üçüncü kısımda ise 1958 yılında Schaefer ve Bell tarafından geliştirilip, 1978 yılında LeCompte, LeCompte A. ve Özer tarafından Türkçeye uyarlanmış orijinal adı Parental Attitude Research Instrument (PARI) olan “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali 115 maddeden oluşsa da, ölçeğin içerdiği soruların birbiriyle kavramsal gruplaşmalarını incelemek amacıyla yapılan faktör analizinde, 5 alt boyut saptanmış ve bu alt boyutlarda ağırlıkla yer alan maddeler seçilip diğerleri elenerek ölçek 60 maddeye indirilmiştir. Maddelerde olumlu ve olumsuz ifadeler yer almaktadır. Ölçek faktörlerindeki maddeler karışık olarak verilir. Dörtlü likert tipi bir ölçektir. Katılımcıların her ifade için “Çok uygun buluyorum” (4), “Oldukça uygun buluyorum” (3), “Biraz uygun buluyorum” (2), “Hiç uygun bulmuyorum” (1) seçeneklerinden birini işaretlemesi istenir. Her madde için işaretlenen seçenek numarası, madde puanı olarak değerlendirilmektedir. Ölçekte, 2, 29 ve 44. maddeler tersine puanlanmaktadır. Her alt boyut için ayrı puan elde edilir. Toplam puan yoktur. Her alt boyuta ait puan yüksekliği o faktöre ait tutumun onaylandığını göstermektedir. İkinci alt boyuttan alınan yüksek puan olumlu, diğer alt boyutlardan alınan yüksek puan ise olumsuz olarak değerlendirilir.

PARI, hem anne-babalara hem de genç ve çocuklara uygulanabilen bir ölçektir. Ancak bu çalışmada, sadece çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarından destek alan anne-babalara uygulanmıştır. I., II. ve V. faktörler anne baba tutumlarını doğrudan etkileyen faktörleri, III. ve IV. faktörler ise aile içi ve eşler arası ilişkiyi ele almaktadır. Bu nedenle çalışmada sadece I., II. ve V. faktörler kullanılmıştır.

Zaman sınırlaması olmayan PARI'ye ait faktörler ve bu faktörleri içeren maddelerin numaraları aşağıdaki gibidir:

Faktör I Aşırı Koruyuculuk: Olumsuz tutum faktörüdür. 16 maddeden (1, 3, 4, 7, 11, 14, 26, 27, 28, 32, 34, 46, 51 ve 57) oluşmakta ve annenin çocuğun hayatına fazla karışmasını içermektedir. Aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemek, annenin son derece fedakar olması ve çocuğun bunu anlaması gereğine inanma gibi konuları kapsamaktadır.

Faktör II Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma: Olumlu tutum faktörüdür. 9 maddeden (2, 13, 18, 22, 29, 37, 44, 45) oluşmakta ve çocuğa eşit haklar tanıma, fikirlerini açıkça belirtmesini destekleme, onunla arkadaşlık etmek ve birçok şeyi paylaşmak gibi hususları içermektedir.

Faktör III Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme: Olumsuz tutum faktörüdür. 13 maddeden (6, 9, 16, 17, 21, 23, 31, 38, 41, 42, 49, 52 ve 55) oluşmakta ve kadının kendi anne ya da başkalarına bağımlılığını desteklemek, sinirlilik, çocuklarla bir arada uzun süre kalmaktan hoşlanmamak ve yeni doğan bebeğin bakımından ürkmek gibi konuları kapsamaktadır.

Faktör IV Karı-Koca Geçimsizliği: Olumsuz tutum faktörüdür. 6 maddeden (8, 19, 33, 40, 48 ve 54) oluşmakta ve eşler arasındaki geçimsizliğin çocuk yetiştirmedeki rolü, kocanın düşüncesizliği, anneye yardımcı olmayışı gibi hususları içermektedir.

Faktör V Baskı-Disiplin: Olumsuz tutum faktörüdür. 16 maddeden (5, 10, 15, 20, 24, 25, 30, 35, 39, 43,47, 50, 53, 56, 58 ve 60) oluşmakta ve daha çok olumsuz bir çocuk yetiştirme tutumuna işaret eden, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma, sıkı disipline inanma, çocuğu zorlama, anne-babanın mutlak hakimiyetine inanma gibi hususları içermektedir. Boyutlardan elde edilen yüksek puanlar, yanıtlayanın o boyutta ifade edilen tutumu desteklediğini göstermektedir.

Genel olarak I., III., IV., ve V. Faktörlerden madde sayısına göre ortalamanın üzerinde alınan yüksek puanlar anne-baba tutumlarını olumsuz, II. Faktörden alınan yüksek puanlar ise olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Psikometrik özellikleri açısından değerlendirildiğinde, ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği için, 34 kişilik bir kız öğrenci grubuna üç hafta ara ile yinelenen uygulanmasından elde edilen Spearman Korelasyon katsayıları 58 ile 88 arasında bulunmuştur. Ölçek daha sonra alt, orta ve üst olmak üzere, üç sosyo ekonomik düzeyden (SED) gelen 179 anneye uygulanmış, yapılan analiz sonucu her alt boyutun yüksek iç tutarlılığa sahip olduğu, orta Alfa iç tutarlılık düzeyinin 64 olduğu saptanmıştır. Faktör analizi sonucunda dört faktör tanımlanmış, kalan maddelerden de 5. faktör tanımlanmıştır. Son haliyle ölçeğin, alt boyut iç tutarlılık değerlerinin 59 (demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu) ile 90 (baskı ve disiplin boyutu) arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçeğin faktör geçerliliği için annelerin SED'leri ile 5 faktör arasındaki korelasyona bakılmıştır. Buna göre, SED ile aşırı koruyucu anne boyutu ve baskı-disiplin boyutu arasında negatif, diğer faktörlerle pozitif korelasyon bulunmuştur.

Le Compte ve arkadaşlarının orijinal araştırması ve bu Türkçe formun kullanılmasıyla yapılmış araştırmalarla I. ve V. Faktörlerin yapı geçerliliğinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Eğitimli ve yüksek sosyoekonomik düzeye sahip anne-babalar bu iki faktörden düşük puan alırlarken, eğitimsiz ve düşük sosyoekonomik düzeye sahip anne babalar yüksek puan almaktadırlar. II., III. ve IV. faktörlerde, eğitime bağlı olarak bu tür bir farklılık gözlenmemiştir (Özerk, 2006). Daha sonra yapılan bir araştırma ile genel olarak anne baba tutumlarının, gençlerin psikolojik özellikleri üzerinde etkisi ortaya konarak III. ve V. faktörlerin tamamen, II. faktörün ise kısmen yapı geçerliliğine sahip olduğu görülmüştür (Durmuş, 2006).

Pek çok araştırmada geçerliği ve güvenilirliği kabul edilmiş olan PARI bu araştırmada da anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılmıştır.

2.3. Süre ve Olanaklar

Bu araştırma Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün tez için belirlediği dönemler arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci, KKTC Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Dairesi Müdürlüğü'nden alınan izin (Ek 2) çerçevesinde (Kasım-Ocak 2015) 3 aylık bir süreçte gerçekleştirilmiştir. Anket ve ölçeğin anne-babalara uygulanmasında sınıf öğretmenlerinden ve okul müdürlerinden destek alınmıştır. Araştırmanın masrafları araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Aile Bilgi Formu, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile elde edilen veriler SPSS 16 programı ile işlenerek veri tabanı hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda veriler, değişkenlerin niteliğine göre yüzde, ortalama, standart sapma değerleri belirlenmiş; değişkenler arasındaki ilişki, değişkenler arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ve anlamlılık düzeyi t, F ve r istatistiksel analizleri kullanılarak çözümlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farkı eşitleyebilmek için her bir alt ölçekten alınan toplam puan soru sayısına bölünmüştür. Anlamlılık değerinin $p < 0.05$ olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu araştırmada elde edilen bulgular 3 ana bölümde ele alınmaktadır. Bu bölümlerin ilkinde anne-babaların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İkinci bölümde anne-babaların tutumlarına dair bulgulara; son bölüm olan üçüncü bölümde ise anne-babaların sosyo-demografik özellikleri ve diğer değişkenler ile tutumları arasındaki ilişkiye dair bulgular yer almaktadır.

3.1. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde anne-babaların cinsiyet, yaş, eğitim, yaşadıkları aile yapısı, sahip oldukları çocuk sayısı ve çocukların yaşlarına ilişkin özelliklerine dair bulgulara yer verilecektir. Çizelge 3.1’ de anne-babaların cinsiyet durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Anne- Babaların Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	129	41,3
Kadın	183	58,7
Toplam	312	100,0

Çizelge 3.1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan 312 kişinin beşte ikisi (41%) babalardan oluşurken, beşte üçü (%59) annelerden oluşmaktadır.

Çizelge 3.2’de anne- babaların yaşlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.2. Anne- Babaların Yaşlarına İlişkin Bulgular

Yaş	Sayı	Yüzde
34 ve altı	164	52,6
35 ve üstü	148	47,4
Toplam	312	100,0

Çizelge 3.2’de, araştırmaya katılanların çoğunun (%52,6) 34 yaş ve daha küçük; geriye kalan 148 kişinin (%47,4) ise 35 yaş ve daha yaşlı olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.3’te anne-babaların eğitim durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.3. Anne- Babaların Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde
İlkokul	22	7,1
Ortaokul	25	8,0
Lise	116	37,2
Üniversite	126	40,4
Lisansüstü	23	7,4
Toplam	312	100,0

Çizelge 3.3’te görüldüğü üzere araştırmaya ilkökul ile lisansüstü eğitimi tamamlayanlar arasında katılım olmuştur. Buna göre araştırmada en fazla (%40,4) üniversite mezunları yer alırken, ikinci sırada en fazla katılımı % 37,2’lik bir payla lise mezunları göstermektedir. Daha sonra ise sırasıyla ortaokul mezunları (%8,0), lisansüstü eğitim almış anne-babalar (%7,4) katılırken; en az ilkökul mezunları (%7,1) katılım göstermiştir.

Çizelge 3.4’te yaşanan aile yapısına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.4. Aile Yapısına İlişkin Bulgular

Aile Yapısı	Sayı	Yüzde
Çekirdek	263	84,3
Geniş	49	15,7
Toplam	312	100,0

Çizelge 3.4'te katılım gösteren anne babaların büyük çoğunluğunun (% 84,3) çekirdek aile yapısında, geriye kalan %15'lik kısmın ise geniş aile yapısında yaşadığı görülmektedir.

Çizelge 3.5'te anne-babaların sahip oldukları çocuk sayısına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.5. Sahip Olunan Çocuk Sayısına İlişkin Bulgular

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde
1 Çocuk	116	37,2
2 Çocuk	161	51,6
3 Çocuk	35	11,2
Toplam	312	100,0

Çizelge 3.5'te araştırmaya katılan anne babaların en çok (% 51,6) iki çocuklu olduğu görülmektedir. Katılımcıların küçük bir kısmı (% 11,2) üç çocukluken; %37,2'sinin de tek çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.6'da son sosyo-demografik özellik olan katılımcıların çocuklarının yaşlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.6. Çocukların Yaşlarına İlişkin Bulgular

Çocukların Yaşları	Sayı	Yüzde
0-1 yaş	37	11,9
2-4 yaş	173	55,4
5-6 yaş	102	32,7
Toplam	312	100,0

Çizelge 3.6'da görüldüğü üzere çocukların yaşları büyük çoğunlukla (% 55,4) 2-4 yaş arasında değişmektedir. Katılımcıların %32,7'si 5-6 yaş grubunda çocuğa sahipken, küçük bir kısmının (%11,9) ise 0-1 yaş aralığında çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Özetle araştırmaya katılanların çoğunluğunun (%58,7) kadın olduğu; katılımcıların yarıdan fazlasının (%52,6) 34 yaş ve altında; büyük çoğunluğunun lise (%37,2) ve üniversite (%40,2) mezunu olduğu; tamamına yakınının (%84,3) çekirdek aile yapısı içinde yaşadığı; en fazla (%51,6) 2 çocuğa sahip olduğu ve çocuklarının daha çok (%55,4) 2-4 yaş arasında değiştiği görülmektedir.

3.2. Anne-Babaların Tutumlarına Dair Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde anne-babaların aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına ve bu iki tutum arasındaki farklılıklara dair bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.7’de anne babaların aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.7. Anne Babaların Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tutumlar	Sayı	Ortalama	SS	En küçük	En büyük
Aşırı Korumacı	312	42,46	9,20	21,00	64,00
Baskıcı- Otoriter	312	34,23	8,67	16,00	64,00
Demokratik-Eşitlikçi	312	30,97	3,21	22,00	39,00

Çizelge 3.7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan anne babaların aşırı korumacı tutumları ortalaması 43 iken, baskıcı ve otoriter tutumlar sergileyen anne babaların ortalaması 34’dür. Demokratik ve eşitlikçi tutuma sahip olanlar ise ortalama 31 puana sahiptir.

Çizelge 3.8’de anne babaların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarına dair bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.8. Anne Babaların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarına Dair Bulgular

TCR Tutumları	Sayı	Ortalama	SS	En küçük	En büyük
Eşitlikçi	312	33,84	4,59	16,00	40,00
Kadın	312	26,56	5,71	12,00	40,00
Evlilik	312	34,10	4,31	21,00	40,00
Geleneksel	312	26,56	5,66	12,00	40,00
Erkek	312	24,82	3,68	10,00	30,00
TCR	312	145,88	18,24	96,00	190,00

Çizelge 3.8’de araştırmaya katılan anne babalardan eşitlikçi cinsiyet rollerini benimseyenlerin oranının %33,84; kadın cinsiyet rollerini benimseyenlerin oranının %26,56; evlilik cinsiyet rollerini benimseyenlerin oranının %34,10; geleneksel cinsiyet rollerini benimseyenlerin oranının %26,56 ve erkek cinsiyet rollerini benimseyenlerin oranının %24,82 olduğu görülmektedir. Buna göre kadın cinsiyet rolleri ile geleneksel cinsiyet rollerinin ve eşitlikçi cinsiyet rolleri ile evlilik cinsiyet rollerinin eşit derecede benimsenmiş olduğu sonucuna varılmaktadır.

Çizelge 3.9’da anne babaların aile hayatı – çocuk yetiştirme tutumları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiye dair bulgular

Çizelge 3.9. Anne Babaların Aile Hayatı – Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tutumlar		Eşitlikçi	Kadın	Evlilik	Geleneksel	Erkek	TCR
Aşırı Korumacı	r	-,189**	-,509**	-,329**	-,466**	-,368**	-,503**
	p	,001	,000	,000	,000	,000	,000
	Sayı	312	312	312	312	312	312
Baskıcı-Otoriter	r	-,215**	-,505**	-,296**	-,483**	-,384**	-,509**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	Sayı	312	312	312	312	312	312
Demokratik-Eşitlikçi	r	,289**	,191**	,288**	,161**	,227**	,296**
	p	,000	,001	,000	,004	,000	,000
	Sayı	312	312	312	312	312	312

Çizelge 3.9'a göre araştırmaya katılanların aşırı korumacı ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında ($r = -0,503$; $p < 0,05$), baskıcı otoriter tutumları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında ($r = -0,509$; $p < 0,05$) ve demokratik-eşitlikçi tutumları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ($r = 0,296$; $p < 0,05$) arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Özetle araştırmaya katılanların en fazla (%42,46) aşırı korumacı tutumlara sahip olduğu; evlilik cinsiyet rollerinin ve eşitlikçi cinsiyet rollerinin diğerlerine kıyasla daha çok (%34) benimsenmiş olduğu ve aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ($p < 0,05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

3.3. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Diğer Değişkenler İle Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde anne babaların sosyo-demografik özellikleri ile sahip oldukları ebeveynlik tutumları ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve değişen özellikler arasındaki karşılaştırmalara dair bulgular ele alınmıştır.

3.3.1. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri İle Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları

Bu bölümde anne-babaların cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, aile yapısı, çocuk sayısı ve çocukların yaşları ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.10’da anne-babaların cinsiyetleri ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.10. Anne-Babaların Cinsiyetleri İle Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Tutumlar	Cinsiyet	Sayı	Ortalama	SS	t	P
Aşırı Korumacı	Erkek	129	43,18	9,50	1,140	,255
	Kadın	183	41,96	8,97		
Baskıcı-Otoriter	Erkek	129	34,86	8,92	1,068	,287
	Kadın	183	33,79	8,49		
Demokratik-Eşitlikçi	Erkek	129	30,73	3,01	-1,127	,260
	Kadın	183	31,14	3,34		

Anne babaların çocuklarını yetiştirirken sahip oldukları tutumlarında cinsiyet farklılığının etkisine ilişkin bulguların yer aldığı Çizelge 3.10’da cinsiyet ile bu tutumlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Baskıcı ve otoriter tutum ($t=1,068$; $p>0,05$) ile demokratik ve eşitlikçi tutum ($t=-1,127$; $p>0,05$) sergilenmesinde de cinsiyet faktörü etkili olmamaktadır.

Çizelge 3.11’de anne-babaların yaşları ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.11. Anne-Babaların Yaşları ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Tutumlar	Yaş	Sayı	Ortalama	SS	t	p
Aşırı Korumacı	34 ve altı	164	41,71	9,43	-1,535	,126
	35 ve üstü	148	43,30	8,88		
Baskıcı-Otoriter	34 ve altı	164	33,91	8,80	-,690	,491
	35 ve üstü	148	34,59	8,55		
Demokratik-Eşitlikçi	34 ve altı	164	31,09	3,36	,716	,475
	35 ve üstü	148	30,83	3,02		

Çizelge 3.11’de görüldüğü gibi anne-babaların aşırı korumacı ($t= -1,535$; $p>0,05$), baskıcı ve otoriter ($t= -,690$; $p>0,05$) veya demokratik ve eşitlikçi ($t= 0,716$; $p>0,05$) olmakla yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

bulunmamaktadır. Yani yaş durumunun çocuk yetiştirme tutumları ile bir ilişkisi olmadığı görülmektedir.

Çizelge 3.12’de anne-babaların eğitim durumu ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.12. Anne-Babaların Eğitim Durumu İle Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Tutumlar	Eğitim	Sayı	Ortalama	SS	F	p
Aşırı Korumacı	İlkokul	22	48,18	7,51	18,433	,000
	Ortaokul	25	49,96	7,33		
	Lise	116	44,54	8,45		
	Üniversite	126	39,45	8,28		
	Lisansüstü	23	34,87	9,42		
Baskıcı-Otoriter	İlkokul	22	38,00	8,39	23,734	,000
	Ortaokul	25	42,40	7,72		
	Lise	116	36,85	8,13		
	Üniversite	126	30,96	7,15		
	Lisansüstü	23	26,43	6,62		
Demokratik-Eşitlikçi	İlkokul	22	30,23	2,96	,952	,434
	Ortaokul	25	30,84	2,03		
	Lise	116	30,85	3,14		
	Üniversite	126	31,04	3,38		
	Lisansüstü	23	32,00	3,77		

Çizelge 3.12’de görüldüğü gibi öğrenim düzeylerine göre ilkökul, ortaokul, lise, üniversite ve lisansüstü mezunu olan anne babaların aşırı koruyucu ($F= 18,433$; $p<0,05$) ve baskıcı-otoriter tutumları ($F= 23,734$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Buna karşın demokratik ve eşitlikçi tutumlar ile öğrenim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($F= 0,952$; $p>0,05$).

Çizelge 3.13’te anne babaların eğitim düzeyinin farklılaşmasına göre aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.13. Eğitim Düzeyinin Farklılaşmasına Göre Aile Hayatı- Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tutumlar	(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
Aşırı Korumacı	İlkokul	Üniversite	8,72944*	1,92072	,000
		Lisansüstü	13,31225*	2,47891	,000
	Ortaokul	Lise	5,41690*	1,83291	,003
		Üniversite	10,50762*	1,81997	,000
		Lisansüstü	15,09043*	2,40169	,000
	Lise	Ortaokul	-5,41690*	1,83291	,003
		Üniversite	5,09072*	1,06961	,000
		Lisansüstü	9,67354*	1,89734	,000
	Baskıcı-Otoriter	İlkokul	Ortaokul	-4,40000*	2,22997
Üniversite			7,03968*	1,76265	,000
Lisansüstü			11,56522*	2,27490	,000
Ortaokul		İlkokul	4,40000*	2,22997	,049
		Lise	5,54655*	1,68206	,001
		Üniversite	11,43968*	1,67019	,000
		Lisansüstü	15,96522*	2,20404	,000
Lise		Ortaokul	-5,54655*	1,68206	,001
		Üniversite	5,89313*	,98158	,000
	Lisansüstü	10,41867*	1,74119	,000	

Çizelge 3.13'te görüldüğü üzere ilkokul mezunu olan anne babalarla üniversite ve lisansüstü eğitimini tamamlamış anne babalar arasında aşırı korumacılık tutumlarına ilişkin anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p<0,05$). Ortaokul mezunu olan anne babalar için bakıldığında ise lise, üniversite ve lisansüstü eğitimi tamamlamış anne babalar arasında aşırı korumacılık tutumlarına ilişkin anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p<0,05$). Lise mezunu olan anne babalar değerlendirildiğinde ortaokul, üniversite ve lisansüstü eğitimi tamamlamış anne babalar arasında aşırı korumacılık tutumlarına ilişkin anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p<0,05$). Baskıcı otoriter anne baba tutumları eğitim düzeyine göre değerlendirildiği zaman ilkokul mezunları ile ortaokul, üniversite ve lisansüstü eğitimini tamamlamış anne babalar arasında; ortaokul mezunları ile ilkokul, lise, üniversite ve lisansüstü eğitimini tamamlamış anne babalar arasında; ve lise mezunları ile ortaokul, üniversite ve lisansüstü eğitimini tamamlamış anne babalar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Çizelge 3.14'te aile yapısı ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.14. Aile Yapısı ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Tutumlar	Aile Tipi	Sayı	Ortalama	SS	t	p
Aşırı Korumacı	Çekirdek	263	42,13	9,27	-1,513	,131
	Geniş	49	44,29	8,65		
Baskıcı-Otoriter	Çekirdek	263	33,71	8,69	-2,454	,015
	Geniş	49	37,00	8,11		
Demokratik-Eşitlikçi	Çekirdek	263	31,02	3,31	,700	,485
	Geniş	49	30,67	2,57		

Çizelge 3.14'te yaşanan aile yapısı içindeki çocuk yetiştirme tutumları ele alınmıştır. Buna göre aşırı korumacı tutumlar ($t = -1,513$; $p > 0,05$) ve demokratik-eşitlikçi tutumlar ($t = 0,700$; $p > 0,05$) ile aile yapısı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır. Ancak baskıcı-otoriter tutumların aile yapısı arasında anlamlı bir farkı olduğu görülmektedir ($t = -2,454$; $p < 0,05$).

Çizelge 3.15'te çocuk sayısı ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.15. Çocuk Sayısı ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Tutumlar	Çocuk Sayısı	Sayı	Ortalama	SS	F	p
Aşırı Korumacı	1	116	40,91	9,22	3,904	,021
	2	161	42,91	9,19		
	3	35	45,57	8,37		
Baskıcı-Otoriter	1	116	33,46	8,93	2,505	,083
	2	161	34,15	8,38		
	3	35	37,17	8,75		
Demokratik-Eşitlikçi	1	116	30,90	3,28	,554	,575
	2	161	31,12	3,38		
	3	35	30,51	1,92		

Çizelge 3.15 incelendiğinde çocuk sayısı ile aşırı korumacı tutuma sahip olma arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($F= 3.904$; $p<0,05$). Buna karşın baskıcı ve otoriter tutum ($F= 2,505$; $p>0,05$) ve demokratik-eşitlikçi tutum ($F= 0,554$; $p>0,05$) arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Çizelge 3.16’da çocuk sayısının farklılaşmasına göre aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.16. Çocuk Sayısının Farklılaşmasına Göre Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tutumlar	(I) Çocuk Sayısı	(J) Çocuk Sayısı	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
Aşırı Korumacı	1,00	3,00	-4,65764*	1,75739	,008

Çizelge 3.16’da görüldüğü üzere tek çocuklu anne babalarla üç çocuklu anne babaların aşırı korumacı ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Çizelge 3.17’de çocukların yaşları ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.17. Çocukların Yaşları ile Aile Hayatı-Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular

Tutumlar	Yaşlar	Sayı	Ortalama	SS	F	p
Aşırı Korumacı	0-1 yaş	37	41,11	9,42	2,254	,107
	2-4 yaş	173	41,84	9,06		
	5-6 yaş	102	44,01	9,24		
Baskıcı-Otoriter	0-1 yaş	37	32,86	6,30	1,266	,283
	2-4 yaş	173	33,92	8,62		
	5-6 yaş	102	35,25	9,43		
Demokratik-Eşitlikçi	0-1 yaş	37	31,73	2,51	1,516	,221
	2-4 yaş	173	30,75	3,33		
	5-6 yaş	102	31,07	3,19		

Çizelge 3.17’de görüldüğü üzere ebeveyn tutumları sahip olunan çocukların yaşlarına göre şekillenmemektedir. Öyle ki ne aşırı korumacı tutumlarla ($F=2,254$; $p>0,05$); ne baskıcı otoriter tutumlarla ($F=1,266$; $p>0,05$); ne de demokratik eşitlikçi tutumlarla ($F=1,516$; $p>0,05$) çocukların yaş grupları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Özetle anne babaların çocuklarını yetiştirirken sahip oldukları tutumlarıyla ($p>0,05$) cinsiyet farklılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Aynı şekilde ebeveynlerin yaşıyla da tutumları arasında ilişkisi bulunmamıştır ($p>0,05$). Ancak öğrenim düzeyi ile aşırı koruyucu ($F= 18,433$; $p<0,05$) ve baskıcı-otoriter tutumlar ($F= 23,734$; $p<0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu dikkat çekmiştir. Buna ek olarak eğitim durumunun farklılaşmasına göre aşırı korumacılık tutumunu ele aldığımızda en son ilkökul, ortaokul veya lise eğitimini tamamlamış ebeveynlerle lisansüstü eğitimi tamamlamış ebeveynlerin tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Aile yapısı ile aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farka ilişkin bulgularda sadece baskıcı-otoriter tutumlarla aile yapısı arasında anlamlı bir fark olduğu dikkat çekmiştir ($t=-2,454$; $p<0,05$). Çocuk sayısı ile aşırı korumacı tutumlar arasında ise anlamlı bir ilişki görülmüştür ($F= 3.904$; $p<0,05$). Son olarak çocukların yaşlarının da tutumlarla istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olmadığı öne çıkmıştır.

3.3.2. Anne-Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri İle Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları

Bu bölümde anne-babaların cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, aile yapısı, çocuk sayısı ve çocukların yaşları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasındaki farka ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 3.18’de katılımcıların cinsiyetleri ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.18. Anne-Babaların Cinsiyetleri ile Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	Cinsiyet	Sayı	Ortalama	SS	t	P
Eşitlikçi	Erkek	129	33,02	4,47	-2,687	,008
	Kadın	183	34,42	4,60		
Kadın	Erkek	129	24,93	5,64	-4,358	,000
	Kadın	183	27,71	5,49		
Evlilik	Erkek	129	32,12	4,54	-7,411	,000
	Kadın	183	35,50	3,52		
Geleneksel	Erkek	129	24,07	5,10	-7,019	,000
	Kadın	183	28,32	5,37		
Erkek	Erkek	129	23,91	4,00	-3,740	,000
	Kadın	183	25,46	3,30		
TCR	Erkek	129	138,04	17,15	-6,827	,000
	Kadın	183	151,41	16,96		

Çizelge 3.18’deki verilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların hem alt boyutları hem de geneli arasında olumsuz yönde anlamlı bir fark bulunmaktadır. Öyle ki eşitlikçi cinsiyet rolleri ($t=-2,687$; $p<0,05$); kadın cinsiyet rolleri ($t=-4,358$; $p<0,05$); evlilik cinsiyet rolleri ($t=-7,411$; $p<0,05$); geleneksel cinsiyet rolleri ($t=-7,019$; $p<0,05$); erkek cinsiyet rolleri ($t=-3,740$; $p<0,05$) ve toplumsal cinsiyet rolleri ($t=-6,827$; $p<0,05$) tek tek incelendiğinde anlamlı fark görülmektedir.

Çizelge 3.19’da anne-babaların yaşları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Çizelge 3.19. Anne-Babaların Yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	Yaş	Sayı	Ortalama	SS	t	p
Eşitlikçi	34 ve altı	164	33,63	5,00	-,856	,392
	35 ve üstü	148	34,07	4,11		
Kadın	34 ve altı	164	26,52	5,51	-,139	,890
	35 ve üstü	148	26,61	5,94		
Evlilik	34 ve altı	164	34,40	4,08	1,270	,205
	35 ve üstü	148	33,78	4,54		
Geleneksel	34 ve altı	164	26,90	5,49	1,123	,262
	35 ve üstü	148	26,18	5,84		
Erkek	34 ve altı	164	24,95	3,60	,675	,500
	35 ve üstü	148	24,67	3,78		
TCR	34 ve altı	164	146,40	17,21	,524	,600
	35 ve üstü	148	145,31	19,37		

Çizelge 3.19’da görüldüğü üzere anne-babaların yaşı ile toplumsal cinsiyet rolleri ($t=0,524$; $p>0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durumun toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının alt boyutları için de geçerli olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.20’de anne-babaların eğitim durumları ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.20. Anne-Babaların Eğitim Durumları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	Eğiti Durumu	Sayı	Ortalama	SS	F	p
Eşitlikçi	İlkokul	22	33,09	4,41	9,170	,000
	Ortaokul	25	32,52	3,02		
	Lise	116	32,56	4,68		
	Üniversite	126	34,68	4,53		
	Lisansüstü	23	37,83	2,72		
Kadın	İlkokul	22	22,50	4,96	20,617	,000
	Ortaokul	25	22,48	4,80		
	Lise	116	25,08	4,99		
	Üniversite	126	28,48	5,21		
	Lisansüstü	23	31,87	5,44		
Evlilik	İlkokul	22	32,23	4,51	10,733	,000
	Ortaokul	25	31,68	4,45		
	Lise	116	33,15	4,42		
	Üniversite	126	35,23	3,69		
	Lisansüstü	23	37,17	3,01		
Geleneksel	İlkokul	22	24,50	5,24	16,380	,000
	Ortaokul	25	21,88	4,33		
	Lise	116	25,12	5,26		
	Üniversite	126	28,36	5,16		
	Lisansüstü	23	31,04	5,47		
Erkek	İlkokul	22	23,36	4,27	7,949	,000
	Ortaokul	25	22,20	4,82		
	Lise	116	24,48	3,51		
	Üniversite	126	25,51	3,29		
	Lisansüstü	23	26,96	2,33		
TCR	İlkokul	22	135,68	16,62	24,333	,000
	Ortaokul	25	130,76	15,79		
	Lise	116	140,39	15,97		
	Üniversite	126	152,25	16,08		
	Lisansüstü	23	164,87	15,26		

Çizelge 3.20’de anne babaların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile eğitim durumları arasındaki farka bakıldığında ($F=24,33$; $p<0,05$), aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm alt boyutlarla da paralel şekilde aralarında anlamlı fark görülmektedir ($p<0,05$).

Çizelge 3.21’de ebeveynlerin eğitim düzeyinin farklılaşmasına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.21. Eğitim Düzeyinin Farklılaşmasına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	(I) Eğitim Düzeyi	(J) Eğitim Düzeyi	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P	
Eşitlikçi	İlkokul	Lisansüstü	-4,73518*	1,30348	,000	
		Üniversite	-2,16254*	,95699	,025	
	Ortaokul	Lisansüstü	-5,30609*	1,26288	,000	
		Üniversite	-2,12219*	,56243	,000	
Lise	Lisansüstü	-5,26574*	,99767	,000		
	Lise	-2,57759*	1,18588	,031		
Kadın	İlkokul	Üniversite	-5,97619*	1,17836	,000	
		Lisansüstü	-9,36957*	1,52081	,000	
		Lise	-2,59759*	1,12449	,022	
	Ortaokul	Üniversite	-5,99619*	1,11655	,000	
		Lisansüstü	-9,38957*	1,47343	,000	
		İlkokul	2,57759*	1,18588	,031	
	Lise	Ortaokul	2,59759*	1,12449	,022	
		Üniversite	-3,39860*	,65620	,000	
		Lisansüstü	-6,79198*	1,16401	,000	
	Evlilik	İlkokul	Üniversite	-3,00289*	,93784	,002
			Lisansüstü	-4,94664*	1,21040	,000
		Ortaokul	Üniversite	-3,55016*	,88865	,000
Lisansüstü			-5,49391*	1,17269	,000	
Lise		Üniversite	-2,08361*	,52226	,000	
		Lisansüstü	-4,02736*	,92643	,000	
Geleneksel	İlkokul	Üniversite	-3,85714*	1,19436	,001	
		Lisansüstü	-6,54348*	1,54145	,000	
	Ortaokul	Lise	-3,24069*	1,13975	,005	
		Üniversite	-6,47714*	1,13170	,000	
		Lisansüstü	-9,16348*	1,49343	,000	
	Lise	Ortaokul	3,24069*	1,13975	,005	
		Üniversite	-3,23645*	,66511	,000	
Lisansüstü	-5,92279*	1,17982	,000			

Çizelge 3.21. Eğitim Düzeyinin Farklılaşmasına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutumlarına İlişkin Bulgular (Devam)

TCR Tutumları	(I) Eğitim Düzeyi	(J) Eğitim Düzeyi	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
Erkek	İlkokul	Üniversite	-2,14430*	,81555	,009
		Lisansüstü	-3,59289*	1,05257	,001
	Ortaokul	Lise	-2,28276*	,77827	,004
		Üniversite	-3,30794*	,77277	,000
		Lisansüstü	-4,75652*	1,01978	,000
	Lise	Ortaokul	2,28276*	,77827	,004
		Üniversite	-1,02518*	,45416	,025
		Lisansüstü	-2,47376*	,80562	,002
	TCR	İlkokul	Üniversite	-16,57215*	3,69693
Lisansüstü			-29,18775*	4,77132	,000
Ortaokul		Lise	-9,62793*	3,52791	,007
		Üniversite	-21,49397*	3,50300	,000
		Lisansüstü	-34,10957*	4,62268	,000
Lise		Ortaokul	9,62793*	3,52791	,007
		Üniversite	-11,86604*	2,05874	,000
		Lisansüstü	-24,48163*	3,65192	,000

Çizelge 3.21’de görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet rolleri ve alt boyutları eğitim durumu farklılıklarına göre ele alınmıştır. Buna göre ilkokulu mezunu olup eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip anne-babalarla lisansüstü eğitimini tamamlamış olanlar arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bunun yanında lise mezunu olup kadın cinsiyet rollerine sahip anne-babaların ilkokul, ortaokul, üniversite ve lisansüstü eğitimi tamamlamış olanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir ($p<0,05$). İlkokul mezunu olan anne –babaların tüm alt boyutlardaki toplumsal cinsiyet rollerine bakıldığında lisansüstü eğitimini tamamlamış olanlarla aralarında anlamlı bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir ($p<0,05$).

Çizelge 3.22’de aile yapısının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına etkisine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.22. Anne-Babaların Aile Yapısına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarına İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	Aile Tipi	Sayı	Ortalama	SS	t	p
Eşitlikçi	Çekirdek	263	33,84	4,68	,005	,996
	Geniş	49	33,84	4,14		
Kadın	Çekirdek	263	26,82	5,63	1,875	,062
	Geniş	49	25,16	5,97		
Evlilik	Çekirdek	263	34,27	4,13	1,559	,120
	Geniş	49	33,22	5,10		
Geleneksel	Çekirdek	263	26,79	5,63	1,641	,102
	Geniş	49	25,35	5,71		
Erkek	Çekirdek	263	25,06	3,36	2,690	,008
	Geniş	49	23,53	4,92		
TCR	Çekirdek	263	146,77	17,56	2,007	,046
	Geniş	49	141,10	21,13		

Çizelge 3.22'ye bakıldığı zaman aile yapısının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarda farklılaştığı görülmektedir. Buna göre erkek cinsiyet rolleri ($t=2,690$; $p<0,05$) ile toplumsal cinsiyet rollerine ($t=2,007$; $p<0,05$) ilişkin tutumlarda anlamlı bir farklılık görülürken; eşitlikçi ($t=0,005$; $p>0,05$), kadın ($t=1,875$; $p>0,05$), evlilik ($t=1,559$; $p>0,05$) ve geleneksel cinsiyet rolleri ($t=1,641$; $p>0,05$) arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

Çizelge 3.23'te çocuk sayısına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.23. Anne-Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	Çocuk Sayısı	Sayı	Ortalama	SS	F	p
Eşitlikçi	1,00	116	33,91	4,67	1,089	,338
	2,00	161	34,02	4,59		
	3,00	35	32,77	4,33		
Kadın	1,00	116	27,42	5,33	4,441	,013
	2,00	161	26,45	5,87		
	3,00	35	24,20	5,59		
Evlilik	1,00	116	34,76	3,84	5,569	,004
	2,00	161	34,08	4,45		
	3,00	35	32,03	4,52		
Geleneksel	1,00	116	27,34	5,82	4,623	,011
	2,00	161	26,55	5,49		
	3,00	35	24,06	5,30		
Erkek	1,00	116	25,35	3,31	7,964	,000
	2,00	161	24,91	3,51		
	3,00	35	22,60	4,80		
TCR	1,00	116	148,78	17,64	7,241	,001
	2,00	161	146,02	18,06		
	3,00	35	135,66	17,87		

Çizelge 3.23'te görüldüğü üzere sadece eşitlikçi cinsiyet tutumları ile sahip olunan çocuk sayısı arasında istatistiki açıdan fark görülmemektedir ($F=1,089$; $p>0,05$). Bunun dışındaki boyutlar ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında istatistiksel anlamda fark görülmektedir ($F=1,089$; $p<0,05$).

Çizelge 3.24'te sahip olunan çocuk sayısının değişmesine göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.24 Anne Babaların Sahip Olduğu Çocuk Sayısının Değişmesine Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	(I) Çocuk Sayısı	(J) Çocuk Sayısı	Ortalama Fark (I-J)	Standart Hata	P
Kadın	1 çocuk	3 çocuk	3,22241*	1,08861	,003
	2 çocuk	3 çocuk	2,25342*	1,05276	,033
Evlilik	1 çocuk	3 çocuk	2,73005*	,81836	,001
	2 çocuk	3 çocuk	2,05217*	,79141	,010
Geleneksel	1 çocuk	3 çocuk	3,27906*	1,07849	,003
	2 çocuk	3 çocuk	2,48944*	1,04297	,018
Erkek	1 çocuk	3 çocuk	2,75345*	,69505	,000
	2 çocuk	3 çocuk	2,31304*	,67216	,001
TCR	1 çocuk	3 çocuk	13,11872*	3,44966	,000
	2 çocuk	3 çocuk	10,36149*	3,33605	,002

Çizelge 3.24'te görüldüğü üzere 3 çocuk sahibi olan ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ele alındığı zaman tek çocuk sahibi ve iki çocuk sahibi olanlarla aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0,05$).

Çizelge 3.25'te çocukların yaşlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 3.25. Çocukların Yaşlarına Göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarına İlişkin Bulgular

TCR Tutumları	Çocukların Yaşları	Sayı	Ortalama	SS	F	p
Eşitlikçi	0-1 yaş	37	33,84	4,54	,115	,892
	2-4 yaş	173	33,94	4,89		
	5-6 yaş	102	33,67	4,11		
Kadın	0-1 yaş	37	27,43	5,81	1,891	,153
	2-4 yaş	173	26,88	5,42		
	5-6 yaş	102	25,70	6,08		
Evlilik	0-1 yaş	37	33,81	4,91	,210	,811
	2-4 yaş	173	34,05	4,45		
	5-6 yaş	102	34,30	3,84		
Geleneksel	0-1 yaş	37	25,84	5,81	,440	,644
	2-4 yaş	173	26,77	5,31		
	5-6 yaş	102	26,46	6,18		
Erkek	0-1 yaş	37	24,95	3,64	,100	,905
	2-4 yaş	173	24,73	3,82		
	5-6 yaş	102	24,91	3,50		
TCR	0-1 yaş	37	145,86	19,39	,173	,841
	2-4 yaş	173	146,38	18,03		
	5-6 yaş	102	145,04	18,32		

Çizelge 3.25'te görüldüğü üzere çocukların yaş grubunun değişmesi ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları üzerinde farklılık yaratmamaktadır. Örneğin eşitlikçi cinsiyet tutumları ile 0-1 yaş grubunda çocuğu olanlar arasında istatistiksel olarak bir farklılık bulunmamaktadır ($F=0,115$; $p>0,05$). Aynı şekilde geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar çocukların yaşlarına göre değerlendirildiğinde yine aralarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($F=0,440$; $p>0,05$).

Özetle sosyo-demografik özelliklerle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin elde edilen bulgular şu şekildedir: cinsiyet ve yaş faktörlerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile aralarında anlamlı bir fark görülmemiş ($p>0,05$); ancak eğitim durumları ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür ($p<0,05$). Eğitim durumunun farklılaşmasına göre tutumlar incelendiğinde ise ilköğretim mezunu olan

anne–babaların lisansüstü eğitimini tamamlamış olanlarla aralarında anlamlı bir ilişki olduğu dikkat çekmektedir ($p<0,05$). Aile yapısı ise toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarında farklı sonuçları bulunmuştur. Erkek cinsiyet rolleri ($t=2,690$; $p<0,05$) ile toplumsal cinsiyet rollerine ($t=2,007$; $p<0,05$) ilişkin tutumlarda anlamlı bir farklılık görülmüş; diğer cinsiyet rolleri tutumları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Sahip olunan çocuk sayısı ile ise sadece eşitlikçi cinsiyet tutumları arasında istatistiki açıdan fark olmadığı dikkat çekmiştir ($F=1,089$; $p>0,05$). Çocuk sayısının değişmesi durumunda bu tutumların nasıl etkilendiğine bakıldığında ise 3 çocuk sahibi olanlarla tek çocuk sahibi ve iki çocuk sahibi olanlar arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Son olarak ise çocukların yaşlarına göre tutumlar ele alınmış ve aralarında istatistiki açıdan bir fark olmadığı görülmüştür ($p<0,05$).

4. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular literatürdeki ilgili kaynaklar ışığında tartışılmıştır. KKTC’de toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar oldukça sınırlı sayıdayken, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin çalışmalar bu anlamda nispeten daha fazladır. Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarında etkili olan tüm faktörlerin araştırıldıktan sonra ne kadar işlevsel oldukları tartışılmalıdır.

Araştırma kapsamındaki ebeveynlerin demografik özelliklerine ilişkin sonuçlara bakıldığında yaklaşık olarak %85’inin çekirdek aile yapısında yaşadığı görülmektedir.

Türkiye kaynakları arasında yapılan literatür taramasında ailenin biçiminin çekirdek aile veya büyük, geniş aile olup olmaması ilgili bulgular şöyledir: ailelerin % 75-80’inin çekirdek aile olduğu görülmektedir. Kentsel kesimde çekirdek ailelerin oranı % 83 iken, kırsal kesimde bu oran %72 düzeyindedir. Ailelerin %12-24’ü anne, baba ve çocukların yanı sıra aile büyüklerinin ya da kardeşler veya kardeş çocukları gibi akrabaların birlikte yaşadığı geniş ailelerdir. Geniş aileler, kırsal kesimde % 26, kentsel kesimde %14’tür (T. C. Başbakanlık, 1995). Birlikte oturmanın en önemli gerekçesi, gelenek ve dinin yüklediği sorumluluk olarak belirtilmiştir.

Modern çekirdek ailede yaşam, kişi açısından aile beklentilerinin arttığı, hayatın çok hızlı yaşandığı ve bu nedenle farklı aile rolleri arasında denge sağlama ihtiyacının bütün aile bireyleri ve özellikle kadınlar tarafından daha yoğun hissedildiği bir dönem olmuştur (Adak, 2007). Kadının para kazanma işlevine katılmasıyla geleneksel aile düzeninin dayandığı ayrılmış kadın-erkek rolleri yerini paylaşmaya dayalı cinsiyet rolleri anlayışına bırakmıştır (Fortin, 2005).

Araştırmada öne çıkan diğer bir konu ise anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına dair bulgulardır. Katılımcıların %42'sinin aşırı korumacı, %34'ünün baskıcı-otoriter ve geriye kalan kısmının da demokratik-eşitlikçi tutumlara sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu tutumlarla toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Saltalı ve Arslan'ın (2012), 2-6 yaş grubundaki çocukların annelerine yaptığı çalışmada, araştırmaya dahil edilen annelerin çocuklarına yönelik tutumlarına ilişkin puan ortalamalarının demokratik tutum için 47.83 (sd=11.54), otoriter tutum için 27.97 (sd=5.91) ve aşırı koruyucu tutum için 25.71 (sd=5.90) olduğu görülmektedir.

Türkiye'de yapılan araştırmalarda, kendisini ılımlı disiplin uygulayan ve demokratik olarak algılayan annelerin oranı (% 72-77) arasında değişirken, kendisini demokratik olarak algılayan babaların % 65 oranında olduğu görülmüştür. (T. C. Başbakanlık, 1995). Ayrıca annelerin disiplin açısından çevrede nasıl tanımlandıklarına ilişkin görüşleri, kendilerini nasıl tanımladıklarına ilişkin görüşleriyle büyük ölçüde uyumlu olduğu saptanmıştır.

Yenilmez, 2012'de yaptığı çalışmasında eşitlikçi aile tutumlarının aile içi sistemlerin sağlıklı etkileşimindeki önemini vurgulamaktadır. Yavuzer (2011) de bu görüşü destekleyerek, baskıcı-otoriter tutumlarla yetişen çocukların ebeveynleri ile hiçbir zaman ebeveynlerin arzuladığı sağlıklı ilişkinin kurulmadığını belirtmektedir. Demokratik ve hoşgörülü bir aile tutumuyla yetişen çocuklar kendisiyle ilgili kararları düşünüp alabilen, kararlarının sorumluluğunu üstlenen, kararlarının sonuçlarına katlanabilen, özgüveni ve girişim yeteneği gelişmiş, fikirlerini açıkça söyleyebilen, yaratıcı fikirler öne sürebilen arkadaşları ile ilişkilerinde daha etkin, kendi haklarına ve başkalarının haklarına saygılı bireyler olmaktadır (Cirhinlioğlu, 2010). Bu bağlamda içinde bulunulan durumun çocukların kişiliklerini ve aile ilişkilerini şekillendirdiği sonucuna varılmaktadır. Dolayısıyla eşitlikçi bir tutumda büyüyen çocukların cinsiyet eşitliğine de daha duyarlı olabileceğini söylemek mümkündür.

Erdoğan ve Uçukoğlu'nun (2011)'de yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre, anne-babaların sevecen, hoş görülü ve kabul edici olarak algılanmalarının sosyal uyumu olumlu yönde, soğuk sınırlayıcı, katı ve reddedici olarak algılanmalarının ise olumsuz yönde etkileyebileceğini görülmüştür.

Milevsky, Schlechter ve Netter (2006), 9. ve 11. sınıflara devam eden 272 ergenle, anneye özgü ve babaya özgü aile tutumlarının öz-saygı, depresyon ve hayattan tatmin olma ile ilişkilendirilmesini inceledikleri araştırmalarında, izin verici olan anneye kıyasla açıklayıcı-otoriter anne tutumu altında yetişen ergenlerde öz-saygı ve hayattan tatmin olma durumu daha yüksek seviyelerde çıkmıştır. Depresyon durumu ise çok daha az oranda seyretmektedir. Bir başka deyişle bu üç alanda açıklayıcı-otoriter anne tutumunun izin verici anne tutumuna göre ergen gelişiminde belirgin biçimde avantaj sağladığı bulunmuştur.

Örgün (2000) tarafından yapılan araştırmada ise eşitlikçi-demokratik tutumla yetiştirildiklerini düşünen öğrenciler, baskıcı otoriter ve aşırı koruyucu tutumla yetiştirildiklerini düşünen öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek benlik algısına sahip olarak bulunmuştur. Aynı şekilde demokratik tutumla yetiştirildiklerini düşünen öğrenciler, reddedici tutumla yetiştirildiklerini düşünen öğrencilerden anlamlı düzeyde daha atılgan oldukları bulunmuştur.

Erdoğan ve Uçukoğlu'nun (2011) çalışmasında Baldwin'in 1995 yılında otoriter davranışlar sergileyen ana - babaların çocukları ile demokratik tutuma sahip anne babaların çocukları arasında yaptığı araştırma sonuçları yer almaktadır. Araştırma sonucunda demokratik tutumun egemen olduğu aile ortamında yetişen çocukların olumlu kişilik özelliklerine sahip olduğu, otoriter tutumun egemen olduğu ailelerde yetişen çocukların çok kararsız bir ruh hali içinde oldukları, yeni fikirler üretmedikleri, yeteneklerinin olmadığı, daha fazla korku ve endişe içinde oldukları saptanmıştır. Anne ve babaların demokratik tutumunun çocuğun kişilik gelişimi üzerinde oldukça olumlu bir etki yarattığı ve gelişim sürecini hızlandırıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Demokratik anne-baba tutumunun çocuk ve ergenlerdeki etkileriyle ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular şöyledir: 519 üniversite öğrencisinden; ebeveynlerini eşitlikçi-demokratik algılayan öğrencilerin, yalnızlık ve sosyal destek puanlarının, diğer (baskıcı-otoriter, tutarsız, koruyucu) ebeveyn tutumlarına sahip öğrencilerin puanlarından anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle; ailelerini eşitlikçi-demokratik algılayan öğrencilerin, aile içinde duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade etme şansına sahip oldukları, diğer insanlara güvenmeyi öğrendikleri ve böylece daha kolay ve sağlıklı bir arkadaş ilişkileri geliştirebildikleri söylenebilir (Çeçen, 2008).

Arı ve arkadaşları (1995) tarafından, 2642 anne üzerinde yapılan bir araştırmada 4-11 yaş grubu çocuklarında davranış ve duygusal problem olduğunu belirten annelerin % 58'i tam demokrat olarak ortaya çıkmıştır.

Çocukları okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve en az lise mezunu 105 ana-baba üzerinde yapılan araştırmada; “aşırı koruyucu” ana-babalık tutumları ile “başarma”, “şefkat gösterme”, “yakınlık” ve “kendini suçlama” kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Savran vd., 1995).

En az ortaokul mezunu 74 ana-baba ile yapılan bir araştırmada, örnekleme annelerin % 24'ünün ve babaların % 30'unun kendilerini “aşırı koruyucu” olarak algıladıkları bulunmuştur (Savran ve Kuşin, 1995).

Sertelin (2003) tarafından 329 aile ile yapılan araştırmada, aşırı koruyucu ailelerin; problem çözme ve iletişim işlevlerinde sağlıklı oldukları bulunmuştur.

Aşırı koruyucu anne-baba tutumunun çocuk ve ergenlerdeki etkileriyle ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular şöyledir: alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş grubundan 160 çocuğun denetim odağı puanı ile koruyucu anne tutumu puanı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur; ailenin koruyucu tutumu arttıkça çocukların dış denetim özellikleri de artmaktadır (Alisinanoğlu, 2003).

Aşırı koruyucu tutum ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve anne-babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı farklılık ve daha fazla koruyucu tutumu benimsedikleri bulunmuştur (Alisinanoğlu, 2003).

Bir başka araştırmada ise 726 lise öğrencisinden elde edilen bulgularda, baskıcı-otoriter tutumu benimseyen anne-babaların, diğer tutum tutumları benimseyenlere nazaran daha yüksek oranda, çocuklarına sorumluluk vermedikleri ve çocuklarının kendileriyle ilgili kararlara katılımlarına da izin vermedikleri, arkadaşlarını tanımadıkları, çocuklarını eleştirdikleri, onlara bağırdıkları ve kusur buldukları görülmektedir. Çocukların kendilerinin sevilmediği ve istenilmediği hissine kapıldıkları, kendilerini fazlalık olarak hissettiren söz ve davranışlara maruz kaldıkları, anne-babalarıyla sorunlarını paylaşmadıkları anlaşılmıştır. Bu ailelerde, geçimsizlik problemlerinin daha yüksek olduğu, anne-babanın birbirlerine ve çocuklarına şiddet uyguladıkları görülmektedir (Ulusoy vd., 2005).

4-11 yaş grubu çocuklarında davranış ve duygusal problem olduğunu belirten annelerin; % 66'sının tam otoriter ve annelerin otoriter olma düzeyi arttıkça, çocuklarında problem görülme oranının da arttığı görülmektedir (Arı vd., 1995).

Araştırmaya katılanların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ele alındığı zaman ortalama 146 puan aldıkları görülmektedir. Yani ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları sonucuna varılmaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolüne göre erkeğin görevi ekmek parasını kazanmak iken, kadının en önemli sorumluluğu çocukları büyütmek ve aile yaşamını sürdürmektir (İlkkaracan Ajas, 2009).

Aile içi rol ve statü dağılımı ile ilgili bazı bulgular kadının en önemli görevinin ev işleri yapmak (% 76) ve çocuk yetiştirmek(% 53); erkeğin en önemli görevinin ise ailenin geçimini sağlamak (% 95) ve korunma, güven ihtiyacını karşılamak (% 48) olduğunu ortaya koymaktadır (Atalay vd., 1993).

Eken (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, toplumsal cinsiyet olgusu temelinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nde kadın subayların mesleki rol ve aile içi rol etkileşimleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kadın subayların ailelerinde geleneksel rol dağılımının devam ettiği, ancak bu ailelerde erkeklerin ev içi sorumluluklara katılımının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Aile içi rol dağılımı konusunda kadın subaylar geleneksel ilişkileri sürdürürken, karar verme sürecinde daha eşitlikçi ve katılımcı ilişkilere sahip oldukları bulunmuştur.

Zeyneloğlu (2008), ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısının çocuk yetiştirme tutumlarında etkili olduğunu belirtmektedir. Örneğin oğlan çocuğunun, kıza göre başarı, hırs, kişisel sorumluluk alma gibi konularda desteklenerek yani geleneksel tutumlar benimsenerek yetiştirildiği zaman, ileride geleneksel rollere sahip bir birey olarak yaşamını sürdüreceğini vurgulamaktadır.

Anne-babaların eğitim düzeyi ile çocuk yetiştirme tutumlarını ele aldığımız zaman bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Öyle ki araştırma sonuçlarına göre aşırı korumacı ve baskıcı-otoriter tutumlar eğitim durumuna bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Saruhan'a göre (1996) anne-baba mesleğinin ve eğitim düzeyinin sosyo-ekonomik bir gösterge olarak düşünülmesi durumunda baba mesleği işçi olan öğrencilerin (ki bu grubun eğitim düzeyi de düşüktür) anne-baba tutumlarını algılaması "aşırı koruyuculuk" ve "reddedicilik" boyutlarında puanları yükselmekte "duygusal sıcaklık" boyutunda düşmekte ve "olumsuz değerlendirilmekten korkma" puanları yükselmektedir.

Güneysu (1982) anne-baba tutumları ile çocukların davranış problemlerini incelemek amacıyla ilköğretim 4. ve 5. sınıfta okuyan 229 öğrenci ile çalışmış ve bunun sonucunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların daha az öne çıktıkları, daha fazla cezalandırıldıkları sonucunu elde etmiştir. Ayrıca annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuğun anne sevgisini algılama düzeyinde azalma olduğu babanın eğitim düzeyi yükseldikçe algılanan baba sevgisinde artma olduğu bulunmuştur.

Şahin ve Özyürek'in, 2008'de yılında yaptığı çalışmada ise anne-babaların kendilerini demokratik algılamaları, eğitim düzeyinin yüksekliği (hiç okumamış annelerde %66 iken üniversite mezunlarında %84'e ulaşmaktadır) ve kentte yaşama ile ilişkili bulunmuştur.

Araştırmada anne-babaların eğitim düzeyi ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasında anlamlı olarak fark bulunmuştur. Literatürde yapılan araştırma sonuçlarına göre de bu sonuçlarla paralellik görülmektedir. Yavuzer'in (2001) yaptığı araştırmaya göre eğitilmiş annelerin aile içinde sahip oldukları yüksek statünün devam ettiği, benlik kavramlarında artış olduğu, kendilerini daha iyi bir anne ve eş, daha bilgili, daha iyi ve yeterli bir insan olarak algıladıkları, daha güvenli oldukları, sorun çözme becerilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Günay ve Bener'in 2011'de yaptığı çalışma sonucunda elde edilen bulgular ise kadınların ailede temel sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmediklerini göstermektedir. Bu durumu, özellikle kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi, çalışma hayatına daha çok katılımları ve ailedeki bir takım fonksiyonların toplumsal kurumlara aktarılması (kreşler, evlere temizlik hizmetleri vb.) dolayısıyla ailenin yapısında ve üstlenilen sorumluluklarda değişimlerin yaşanmış olmasına bağlayarak yorumlamışlardır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç ise aile yapısı ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumları arasında herhangi bir fark olmamasıdır.

Eşsizolu (2012), ekirdek aile yapısında yetişen çocuklar, toplumsal cinsiyet rolleri eşitliğini, geleneksel geniş ailede yaşayanlara göre daha çok savunmaktadır. Geleneksel geniş ailede yaşayan bireylerde toplumsal cinsiyet rollerinde eşsizliğin daha fazla olduğunu vurgularken, çekirdek aile yapısında özellikle evin maddi ihtiyaçlarının karşılanması konusunda kadın ve erkeğin eşit sorumluluk aldığını bu nedenle kadının da söz hakkının olduğu bir eşit yapıdan söz etmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve öneriler sunulacaktır. Anne babaların sosyo-demografik özelliklerine göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarıyla aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin bulgular tartışma kısmında literatürdeki ilgili kaynaklar ışığında ele alınmıştır. Özetlenecek olursa, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına baktığımızda anne-babaların en fazla (%42) aşırı korumacı tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Anne babaların sözü edilen tutumları ile sosyo-demografik özellikleri karşılaştırıldığı zaman cinsiyet, yaş, çocuk yaşı gibi faktörler ile aralarında fark görülmemiştir. Eğitim durumlarıylaysa sadece demokratik eşitlikçi tutum arasında fark bulunmamıştır. Buna karşın aile yapısı ile baskıcı-otoriter tutum; çocuk sayısı ile de aşırı korumacı tutum arasında ilişki bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların bulguları ele alındığı zamansa araştırmaya katılanların en fazla (%33,84) eşitlikçi cinsiyet rollerini benimsedikleri görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi bir şekilde benimseyenlerin oranının ise ortalama 145,88 olduğu sonucu elde edilmiştir. Sosyo-demografik özellikler değerlendirildiği zaman katılımcıların yaşları ve çocukların yaşları açısından herhangi bir anlamlı fark görülmezken, cinsiyet arasında fark bulunmaktadır. Ayrıca eğitim durumunu ile demokratik eşitlikçi tutum arasında da fark bulunmaktadır. Aile yapısı ele alındığında erkek cinsiyet rolleri ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir fark bulunurken, çocuk sayısı ile sadece eşitlikçi cinsiyet rolleri arasında fark olmadığı görülmüştür.

Anne babalığın getirdiği birtakım sorumluluklar vardır. Bu sorumluluklar bilimsel yollarla öğrenilebildiği gibi kültür ve gelenekler de büyük bir paya sahiptir. Eril yapının hakim olduğu toplumlarda ise toplumsal cinsiyet rolleri eşitliğine dair öğretiler oldukça yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla çocuk sahibi olmaya karar veren ebeveynlerin anne-baba eğitim programlarına dahil edilmesi gerekmektedir. Bu eğitim programları eğitim bakanlığı ve sağlık bakanlığı iş birliği ile okullarda, kadın sağlığı ve doğum polikliniklerinde çalışan uzmanlar tarafından anne-baba tutumları

ve toplumsal cinsiyet rolleri odağında gerçekleştirilebilir. Ayrıca ilgili sivil toplum örgütleri ile de işbirliği içinde bu çalışma yapılabilir.

Çocuk sayısına bağlı olarak tutumların şekillendiği görülmüştür. Bu bağlamda aile planlaması ile ilgili farkındalığın artırılması, bu yönde hükümetlerin sosyal politikalar geliştirip toplum bilincini yükseltmesi gerekmektedir. Ayrıca bu alanda çalışan sivil toplum örgütlerinin de devlet ile işbirliği içinde farkındalık artırıcı çalışmalarla çocuk hakları temelinde aileleri bilgilendirmesi faydalı olacaktır.

Yapılan literatür taramasında da elde edilen sonuçlar doğrultusunda çocukların önce aileden daha sonra okul ve sosyal çevreden etkilenecek davranışlarını şekillendirdiği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bilgilendirmenin zorunlu eğitim kapsamında okul müfredatında yer alması sağlanmalı ve çocukların tutum ve davranışlarının şekillenmesine katkı verilmelidir. Ayrıca özellikle eğitim ve sosyal bilim alanlarında yer alan üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların eşitlikçi bir seviyeye gelmesi için de kapasite ve farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmalı ve bu doğrultuda sosyal sorumluluk projelerinde yer almaları sağlanmalıdır.

Yasalarda ve mevzuatta toplumsal cinsiyet eşitliğine dair birtakım düzenlemeler yapılmış ancak henüz uygulamada gözle görülür bir fark olmamıştır. Bunun için gerekli altyapının sağlanması, caydırıcı cezai yaptırımların uygulanması ve toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kolluk kuvvetleri, okullar, sosyal hizmetler dairesi ve ilgili alanlarda çalışan meslek elemanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği konulu hizmet içi eğitimlerle farkındalık ve kapasite artırıcı çalışmalara dahil olmalıdırlar. Buradan başlanarak verilen hizmetlerin içeriği düzenlenerek uygulamalarda fark yaratılmalı ve toplumun her kesiminde istenilen eşitlikçi davranışların yaygınlaştırılması için ilk adımlar atılmalıdır.

ÖZET

Anne-Babaların Çocuklarını Yetiştirirken Benimsedikleri Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Belirlenmesi

Bu araştırma, KKTC- Gazi Mağusa bölgesinde kreş hizmetlerinden yararlanan çocukların ebeveynlerinin, çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının ve toplumsal cinsiyet eşitliği algılarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma kapsamında anket kullanılarak KKTC Gazimağusa bölgesindeki okul öncesi kurumlarda eğitim gören 0-6 yaş grubunda çocuğu olan 312 ebeveynin demografik özelliklerine, aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumlarına ve toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin faktörlerle ilgili bilgi edinilmiştir. Aile hayatı-çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi için LeCompte, LeCompte A. ve Özer (1978) tarafından Türkçeye uyarlanmış orijinal adı Parental Attitude Research Instrument (PARI) olan Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği; toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının belirlenmesi için ise Zeyneloğlu (2008) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin girişi, analizi ve sınıflandırılmasında SPSS 16 programı kullanılmış ve değişkenlerin niteliğine göre yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişki ve anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi için t, F ve r istatistiksel analizleri kullanılmıştır.

Anne babaların aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarına bakıldığında anne-babaların en fazla (%42) aşırı korumacı tutumlara sahip oldukları görülmektedir. Anne babaların sözü edilen tutumları ile sosyo-demografik özellikleri karşılaştırıldığı zaman cinsiyet, yaş, çocuk yaşı gibi faktörler ile aralarında fark görülmemiştir. Eğitim durumlarıylaysa sadece demokratik eşitlikçi tutum arasında fark bulunmamıştır. Buna karşın aile yapısı ile baskıcı-otoriter tutum; çocuk sayısı ile de aşırı korumacı tutum arasında ilişki bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumların bulguları ele alındığı zamansa araştırmaya katılanların en fazla (%33,84) eşitlikçi cinsiyet rollerini benimsedikleri görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi bir şekilde benimseyenlerin oranının ise ortalama 145,88 olduğu sonucu elde edilmiştir. Sosyo-demografik özellikler değerlendirildiği zaman katılımcıların yaşları ve çocukların yaşları açısından herhangi bir anlamlı fark görülmezken, cinsiyet arasında fark bulunmaktadır. Ayrıca eğitim durumunu ile demokratik eşitlikçi tutum arasında da fark bulunmaktadır. Aile yapısı ele alındığında erkek cinsiyet rolleri ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir fark bulunurken, çocuk sayısı ile sadece eşitlikçi cinsiyet rolleri arasında fark olmadığı görülmüştür. Araştırma, literatürdeki paralel çalışmalar ışığında tartışılarak öneriler ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba Tutumları, Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Okul Öncesi Dönem

SUMMARY

Determining The Gender Role Attitudes of Parents During Rising Up Their Children

This research was prepared to determine the gender role attitudes and gender equality perspectives of parents whose children are studied in the pre-schools in Famagusta-TRNC.

It was obtained information about socio-demographic attributes, parental attitudes and gender role attitudes of 312 parents whose children are studying in pre-schools in Famagusta-TRNC by using the questionnaire within the scope of the research. The Parental Attitude Research Instrument (PARI) which is determined the validity and reliability by LeCompte, LeCompte A. and Özer (1978) was used to measure the parental attitudes; Gender Roles Attitude Scale which is developed by Zeyneloğlu (2008) was used to measure the gender role attitudes. SPSS (16) was used in data entry, analysis and determined mean, standart deviation and percentage in terms of the variable quality. t, F and r statistical analyzes was used to determine if there is a significant difference and relationship between variables.

It was found that most of the parents (%42) has extreme protectionist attitudes. When the parental attitudes and socio-demographic attributes compared it doesn't vary according to gender, age and child age. Only domineering-authoritative attitudes don't vary according to the education level. In contrast, family type vary according to domineering-authoritative attitudes and extreme protectionist attitudes vary according to the number of children.

Considering the gender roles attitudes it was found that most of the parents (%33,84) adopted equality gender roles. The ones who adopted the gender roles attitudes in an equality understanding is approximately 145,88. The gender roles don't vary according to the ages of parents and children. On the other hand the gender of parenst varies. Also the family type varies according to the male gender roles and gender roles; but the child number doesnt vary only wi.th equality gender roles. The research has been concluded with suggession and discussion in the light of the related literature.

Key Words: Parental Attitudes, Gender Roles,Pre-school Period.

KAYNAKLAR

- Acar, G. (1989). "Kadın ve Erkek İşçilerin İş ve Aile Ortamlarında Toplumsal Cinsiyete İlişkin Tutumları", *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Adak, N. (2007). Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı. *Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı (Hakemsiz Sayı)*, 17, 137-152.
- Akalın, S. (2002). "Ev işlerinde Sorumluluk Paylaşımı (Eğitim ve Çalışma Durumuna Bağlı Olarak Ev İşlerinde Sorumluluk Paylaşımına Yönelik Alan Araştırması)", *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Arı M., Bayhan, P. ve Artan, Ş. (1995). *Farklı Ana-baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması*, 10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara: YA-PA Yay., s. 23-38, 22-25 Mayıs 1995.
- Aslan, D. ve Ertem, M. (Eds.). (2012). *Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler*. (1. Baskı). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Atalay, B. vd. (1993). Türk Aile Yapısı Araştırması. Ankara: DPT Yay.
- Ataman, H. (2009). *LGBT Hakları İnsan Haklarıdır*. Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162.
- Bem, S. L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 8(4), 598-616.
- Bem, S. L. (1984). Androgyny and gender schema therapy: A conceptual and empirical integration. *Psychology and Gender - Nebraska symposium on motivation*, 32, 177-227.
- Berksun, O.E. (2008). Aile/Eş/Evlilik Terapileri Temel Eğitim Yayınlanmamış Kurs Notları, Ankara.
- Burt, K., ve Scott, J. (2002). Parent and adolescent gender role attitudes in 1990's Great Britain, *Sex Roles*, 46(7/8), 239-245.
- Bussey, K., ve Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106 (4), 676-713.
- Chodorow, N. J. (2004). Psychoanalysis and women a personal thirty-five-year retrospect. *Annual of Psychoanalysis*, 32, 101-129.

Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.

Cirhinlioğlu, F. G. (2010). *Çocuk ruh sağlığı ve gelişimi, okul öncesi dönem*. 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranışı* (14. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Ana-baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.

Dökmen, Y. Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, Sistem Yayıncılık, Ankara.

Durmuş, R. (2006). "3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eagly, A. H. (1997). Sex differences in social behavior: comparing social role theory and evolutionary psychology. *American Psychologist*, 52(12), 1380-1383.

Eagly, A. H., Wood, W. ve Diekmann, A.B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: a current appraisal. Eckes, T. ve Trautner, H. M. (Eds.), *The Developmental Social Psychology of Gender*, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 123-160.

Eken, H. (2006). Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15,247-280.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Erdoğan, Ö. ve H. Uçukoğlu (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.

Erdoğan, T. (2008). Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik. *TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4 (14), 73-82.

Eroğlu K., Taşkın, L., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S. (2007). Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(1), 26-38.

Eşsizioğlu, A. (2012). Aile Yapısı ve İlişkileri. Yenilmez, Ç. (Ed.), *Aile ile ilgili temel kavramlar* (ss.2-19). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. <http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/evi101u.pdf> [31 Mayıs 2014]

European Communities (2006). A Roadmap For Equality Between Women And Men 2006-2010, Belgium.

- Fast, I. (1990). Aspects of early gender development: Toward a reformulation. *Psychoanalytic Psychology*, 7, 105-117.
- Fortin, N.M. (2005). Gender Role Attitudes and the Labour-Market Outcomes of Women Across OECD Countries. *Oxford Review of Economic Policy*, 21(3), 416-438.
- Franzoi, S.L. (1996). *Social Psychology*. Dubuque, IA: Brown ve Benchmark.
- Freud, S. (2004). *Psikanaliz üzerine*. Çeviren: A. A. Öneş. İstanbul: Say Yayınları.
- Freud ve Psikanaliz. (tarihsiz). Araştırma Serisi no.42. <http://www.psikiyatry.com/other/freudvepsikanaliz.pdf> [10 Haziran 2014]
- Fromm, E. (1995). *Sevme Sanatı*. Çeviren: Y. Salman. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Fromm, E. (1997). *Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları. Greatness and Limitations of Freud's Thought*. Çeviren: A. Arıtan. İstanbul: Arıtan Yayınevi. http://www.dinbilimleri.com/Makaleler/560545992_0403070439.pdf [10 Haziran 2014]
- Gander, J.M. ve H.W. Gardiner (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi* (5. Basım). Çeviren: Bekir Onur. Ankara: İmge Yayınevi.
- Geçtan, E. (2005). *Psikanaliz ve Sonrası* (11. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Güldü, Ö. ve Kart, M.E. (2009), Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: sosyal psikolojik bir değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 64(3), 98-116.
- Gümüsoğlu, F., (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları, *Kadın Çalışmalarında Disiplinler Arası Buluşma*, 3, 317-327, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları.
- Günay, G ve Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *TSA*, (3), 157-171.
- Güneysu, S. (1982), "Ana –Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuklardaki Davranış Problemleri", *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi. (2006). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Perspektifinin Sağlık Politikasına Entegre Edilmesi: Bir Vaka Çalışması. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Hollander, S. Z. (2001). *Socialization Influences on the Acquisition of Gender Constancy*. New York, USA: Yeshiva University.
- Horney, K. (2006). *Kadın Psikolojisi* (6. Basım). Çeviren: S. Budak. İstanbul: Öteki Yayınevi.

Humphreys, T. (2002). *Çocuk Eğitimin Anahtarı: Özgüven*. Çeviren: Anapa, T. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

İlkaracan Ajas, İ. (2009). *Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü ve İstihdama Dayalı Sosyal Güvenlik Akademisi*.

Juhannesen-Schmidt, M.C. ve Eagly, A.H. (2002). Another look at sex differences in preferred mate characteristics: The effects of endorsing the traditional female gender role, *Psychology of Women Quarterly*, 26, 322-328.

Kaçar, Ö. (2007). "Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye'de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak.", *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Kavuncu, A. N. (1987). "Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları.", *Bilim Uzmanlığı Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kaya, C. (2009). "Çalışma Yaşamında Kadın İşgücü Sorunları ve Örgütlenme Eğilimleri.", *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kohlberg, L. (1968). Early Education: A Cognitive-Developmental View. *Child Development*, 4(39), 1013-1062.

Koray, M. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Cinsiyet Eşitliği Politikaları. *Çalışma ve Toplum*, 2, 13-54.

KSGM, (2001). *CEDAW, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol*. Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını.

KSGM, (2008). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ile Mücadele Projesi, *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*. Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını.

Kuhn, D., Nash, S. C., veBrucken, L. (1978). Sex Role Concept of Two and Three Year Olds. *Child Development*, 49, 445-451.

Kuzgun, Y. (1990). Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi, *Aile Yazıları-3; Birey- Kişilik ve Toplum*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Lisi, R. D., ve Wehren, A. (1983). The Development of Gender Understanding: Judgements And Explanations. *Child Development*, 54, 1568-1578.

Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., (2006). "Maternal and Paternal Parenting Styles in Adolescents: Associations with Self-Esteem, Depression and Life-Satisfaction", *Journal Of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47.

Mussen, H. P., Conger, J. J. ve Kagan, J. (1969). *Child Development and Personality* (3th ed.). New York: Harper and Row.

Navaro, L. (1987). Çağdaş Anne Baba Eğitimi Neleri Kapsayabilir?.Antalya: Ya-Pa 5. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri.

Navaro, L. (1999). *Gerçekten beni duyuyor musun?* İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Onur, B. (1997). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: İmge Kitapevi Yayınları.

Öğretir, A.D. (1999). “Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.

Öngen, B. ve S. Aytaç. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48(2), 1-18.

Örgün Kuru, S.(2000). “Anne Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özçatal, E., Ö. (2011). Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.

Özerk, H., (2006). “Ana Babaların Çocuk Yetiştirmeye İlişkin Tutumları Ve Bilgi Düzeyleri İle 11-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Kendilerini Değerlendirmeleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özgüven, İ.E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.

Razon, N. (1981). Tembel çocuk. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 6 (32).

Rousseau, J., J. (1992). *Emile ya da çocuk eğitimi üzerine*. Çeviren: M. Bastürk. ve Y. Kızılçim. Babil Yayınları, Erzurum.

Rüstemzade, N. (1987). “İş Hayatında Kadınların Yeri”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Saltalı, N.D. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn Tutumlarının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal yetkinlik ve İçe Dönüklük Davranışını Yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737, 2012. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> (16.07.2015)

Sancar S., Acuner, S., Üstün İ. ve Bora, A. (2006). “Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil Toplumun Sorunudur”, UNDP-Kalkınma ve Demokratikleşme Projelerinde Cinsiyet Eşitliği Hedefinin Gözetilmesi Eğitimi, 2005-2006, UNDP, İstanbul.

Saruhan, N. (1996), “Ankara İl Merkezinde Lise Son Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Atılganlıkları ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Savran, C. ve Kuşin İ. (1995). *Ana-babalar ile Onların Ana-babaları Arasındaki Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutum ilişkileri*. 10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara: YA-PA Yay., 181-195., 22-25 Mayıs 1995.

Savran, C. vd. (1995). *Ana-babaların Kişilik Özellikleri ile Ana-baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*. 10. YA- PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara: YA-PA Yay.,171-179, 22-25 Mayıs 1995.

Schmitt, D. P. (2003). Are men universally more dismissing than women? Gender Differences in Romantic Across 62 Cultural Regions. *Personal Relationships*, 10 (3), 307-333.

Seçgin, F. , Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *E- Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6 (4), 2446-2458.

Sertelin, Ç. (2003). “Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Spence, J. T., ve Helmreich, R. L. (1981). Androgyny versus gender schema: A comment on Bem’s gender schema theory. *Psychological Review*, 88 (4), 365-368.

Şahin, F. T. Ve Özyürek A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

T.C. Başbakanlık (1995). *Ailede Çocuk Eğitimi*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yay.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Aile ve Çocuk*.Ankara.http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/21/18/974637/dosyalar/2013_01/31090955_ail_eveocuk.pdf [10 Haziran 2014]

TİSK, (2002). Çağdaş İş Merkezlerinde Kadın İşgücünün Konumu: Bursa Örneği, 219, 6-7, Ankara.

Tuzgöl, M. (1998). “Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu, (7 Mart 2008). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Kadın ve Sağlık Raporu. Ankara: Türk Tabipleri Birliği.

Ulusoy, M. D., Demir, N.Ö. ve Baran, A. G.(2005). Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-384.

Usluer, L. (2000). “Kadın Öğretmenlerin Yönetici Konumlara Yükseltilmeme Nedenleri Konusundaki Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Ankara İli Örneği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Unger, R. ve Crawford, M. (1992). *Women and Gender*. New York: McGraw Hill.

Üstünoğlu, Ü. (1990). Ailelerin Okul Öncesi Dönemin Önemi Konusunda Bilinçlendirilmesi. Türkiye Aile Yıllığı, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

World Health Organisation (WHO), (1998). *Gender and Health*, Technical Paper. Genova.

World Health Organization (WHO), (1998). *Gender And Health*, Technical Paper, Switzerland.

- Yavuzer, H. (1990). *Yaygın ana baba tutumları, Ana baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1995). *Ana baba ve çocuk* (8. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Yaygın anne baba tutumları, Ana baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Ana baba ve çocuk* (14. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenilmez, Ç. (2012). Aile Yapısı ve İlişkileri. Yenilmez, Ç. (Ed.), *Aile ilişkileri* (ss.20-41). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. <http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/evi101u.pdf> [31 Mayıs 2014]
- Yeşilyaprak, B. (1989). Anne-Baba Tutumlarının Kişilik Gelişimi Üzerine Etkisine İlişkin Bir Araştırma. İstanbul: Ya-Pa 6. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri.
- Yılmaz, H (2002). *Sevgili anne ve babacığım lütfen bu kitabı okur musunuz?*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yogev, Ş. P. (2006). “Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi.”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zemore, S. E., Fiske, S. T., Kim, H. J., (2000). Gender Stereotypes and The Dynamics of Social Interaction. T. Eckes ve H.M. Trautner (Ed.), *The Developmental Social Psychology of Gender*(ss.207-241). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zeyneloğlu, S. (2008). “Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

Ek 1. Anket

Değerli Katılımcı,

Bu anket Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Buse Erzeybek'in tez çalışması için yapılmaktadır. Anketin amacı, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesidir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından katılımcıların bilgileri gizli tutulacaktır.

3 bölümden oluşan ankette katılımcıların demografik bilgileri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili sorular yer almaktadır. Soruların doğru veya yanlış yanıtları yoktur; bu nedenle size en uygun olan yanıtları derecelerine göre işaretleyiniz.

Teşekkür ederim.

I. Sosyo-Demografik Bilgiler

AİLE BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz?

Kadın Erkek

2. Yaşınız?

18-25 26-35 35+

3. Eğitim durumunuz?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Diğer:

4. Medeni Durumunuz?

Evli Bekar Boşanmış Dul

5. Aile yapınız nasıldır?

Çekirdek Aile Geniş Aile Tek Ebeveynli Aile

6. Kaç çocuğunuz var?

1 2 3+

7. Okul öncesi yaşta ki çocuklarınızın yaşları nedir?

0-1 2-4 5-6

II. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği

Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğin yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba					

Tutum İfadeleri	Kesinlikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen	Katılıyorum
söylemelidir.							
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.							
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.							
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.							
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.							
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.							
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.							
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.							
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.							
14. Bir erkeğin karısını aldatması normal karşılanmalıdır.							
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.							
16. Kadının temel görevi anneliktir.							
17. Evin reisi erkektir.							
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.							
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.							
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.							
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.							
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.							
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.							
24. Erkeğin en önemli görevi evini geçindirmektir.							
25. Erkeğin maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.							
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.							
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.							
28. Evlilikte erkeğin öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.							
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.							
30. Ailede erkek çocuğun öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.							
31. Erkeğin evleneceği kadın bakire olmalıdır.							
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.							
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.							
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar							

Ek.2 Kurum İzin Yazısı

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: İÖD.0.00-35/2014/1B-303

Lefkoşa, 21 Ağustos 2014

Sayın Buse ERZEYBEK,
Dar Sokak No:15
Doğancı-Güzelyurt.

Müdürlüğümüze bağlı Gazimağusa Bölgesi okul öncesi okullarında öğrenim gören öğrencilerin velilerine uygulamak istediğiniz “Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarında Toplumsal Cinsiyet Yeri” konulu tez soruları, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda çalışmanın aşağıdaki belirtilen hususların yerine getirilmesi koşulu ile gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

- Tüm bireyi tanıma teknikleri; gizlilik ve gönüllülük ilkelerine dayalı olarak yapılmalı ve çalışmaya katılan tüm katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmalıdır.
- Araştırma sonuçlarına ilişkin geri bildirimler; ailelerin ve öğrencilerin, etkileneşine karşılık gelmeyecek şekilde iletilmelidir.
- Okul idaresi, öğrenci ve veliler, çalışmanın amacı ve uygulama süreçleri hakkında bilgilendirilmeli, uygulama için gerekli etik ilkeler, yazılı olarak okul yöneticileri ve ailelere iletilmelidir. Bu bağlamda ailelerden alınacak izin belgeleri, gerektiğinde bakanlıkça istenilmek üzere okul idareleri tarafından muhafaza edilmelidir.
- Çalışmanın tamamlanmasının ardından uygulama süreçleri ve bulgular hakkında Bakanlığımıza yazılı bilgi verilmesi gerekmektedir.

Çalışmayı gerçekleştirmeden önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve çalışma tamamlandıktan sonra da sonuçların **Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü**'ne iletilmesi hususunda bilgi ve gereğini saygı ile rica ederim.

Ali NİZAM
Müdür

/AA

Tel (90) (392) 228 3136 - 228 6893
Fax (90) (392) 228 7158
E-mail meb@mebnet.net

Lefkoşa-KKTC

Ek3. Etik Kurul Kararı

<p>Doğu Akdeniz Üniversitesi Eastern Mediterranean University</p> <p><i>"Akademinin Kaliteli Kalbi"</i> <i>"For Your Intellectual Career"</i></p>
<p>RKY01-2014-0304</p> <p>27 Kasım 2014</p> <p>Sayın Buse ERZEYBEK Gazimağusa</p> <p>Konu: Etik Kurulu Raporu hk.</p> <p>Üniversitemize yapmış olduğunuz başvuru, Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş ve hazırlamakta olduğunuz yüksek lisans tezi ile ilgili yapacağınız çalışmanın etik açıdan herhangi bir sakıncası olmadığı kararna varılmıştır.</p> <p>Etik Kurulu'muzun karar tutanağının kopyası ekte sunulmuştur.</p> <p>Saygı ile bilgilerinize sunulur.</p> <p> Prof. Dr. Ahmet SÖZEN Rektör Yardımcısı (Akademik İşler)</p> <p>Ek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • DAÜ Etik Kurulu Karar Tutanağı <p>AS/st.</p>
<p>GADINBINA, NORTH CYPRUS, LEMNİK, 15 TÜRKİYE</p> <p>oktar@emku.edu.tr www.emku.edu.tr</p> <p>Tel: +90 392 638 1588 - Fax: +90 392 630 2950</p>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Buse Erzeybek

Doğum Yeri ve Tarihi: Güzelyurt –KKTC / 30.11.1987

Uyruğu: KKTC

Medeni Durumu: Evli

İletişim bilgileri: buseerzeybek@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

PROGRAM	BÖLÜM/ANABİLİM DALI	YIL
Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	2013-Günümüze
Lisans	Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü	2004-2009

Yabancı Dil: İngilizce

GÖREV

Sosyal Hizmet Uzmanı	SOS Çocukköyü Derneği-KKTC	2010-Günümüze
----------------------	----------------------------	---------------

Lisans Bitirme Tezi

Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Belirlenmesi, 2013

Seminer

Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Önemi, 2014

Staj Deneyimi

SHÇEK İl Müdürlüğü- Ankara (Lisans, 2008)

Ankara Aile Danışma Merkezi (Lisans, 2009)

SOS Çocukköyü- Aile Güçlendirme Projesi Anneleri ile Kendine Kendine Destek Grubu (Yüksek Lisans, 2014)

SERTİFİKA/KATILIM BELGESİ

- “Strong Parents- Strong Children” (Alman Çocuk Esirgeme Kurumu) Eğitici Eğitimi: Katılımcı: 7-10 Temmuz 2015; Lefkoşa
- Aile İçi şiddet- Önleyici Çalışmalar- Dinleyici: 20 Mayıs 2015, Lefkoşa, Ara Bölge
- “Çocuklarla Görüşme Teknikleri” (Türkiye Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)- Hizmet İçi Eğitim- Katılımcı: 23-27 Şubat 2015, Lefkoşa
- Türkiye’de Adalet Sistemi ve Adli Sosyal Hizmet- Dinleyici: 20-22 Kasım 2014, Ankara
- Etkin Zaman Yönetimi Eğitimi/ Katılımcı: 28-29 Mart 2013, Lefkoşa
- “Ergenlik Krizi Aile Krizi” konulu konferans/Dinleyici: 25 Mayıs 2012, Lefkoşa
- Yetişkin Testleri Eğitimi/ Katılımcı: 14-15 Nisan 2012, Ankara
- IX. Çocuk Psikanaliz Günleri, “Ekran Yüzler” /Dinleyici: 23-24 Mart 2012, İstanbul
- II. Kıbrıs Psikanaliz Günleri, “Sınırlar” / Dinleyici: 15-16 Ekim 2011, Girne
- Entegratif Aile ve Çift Terapisi Eğitimi Berlin Ekolü Sertifikası/ 500 saat: Eylül 2009- Mayıs 2011, İstanbul
- Entegratif Aile ve Çift Terapisi Teorik ve Pratik Kursu /250 saat: Mayıs 2010- Ocak 2011, İstanbul
- Dil ve Konuşma Bozuklukları, Kekemelik Eğitimi/ 20 saat: Ekim 2009- Mayıs 2010, İstanbul
- Terapötik Eğitim/50 saat: Haziran- Ağustos 2009 , İstanbul

Bilimsel Etkinlikler:

- İlkokul Çocuklarına Yönelik Çocuk Hakları ve Sorumlulukları Eğitimi- Eğitimci: 13 Mayıs 2015, Gazimağusa
- İlkokul Çocuklarına Yönelik Çocuk Hakları ve Sorumlulukları Eğitimi- Eğitimci: 28 Ocak 2015, Güzelyurt
- Koruyucu Aile Çalıştayı- SOS Çocukköyü Uluslararası Ofis- Katılımcı: 10-13 Kasım 2014, Zagreb
- Gazimağusa Belediyesi, Gazimağusa Kadın Merkezi, “Kadınların Dilinden Eşitlik” isimli panelde konuşmacı- Mart 2014
- Gazimağusa Belediyesi, Gazimağusa Kadın Merkezi, “Aile İçi İlişkilerde İletişim” isimli seminer/ konuşmacı- Ocak 2014, Gazimağusa

- Gazimağusa Belediyesi, Gazimağusa Kadın Merkezi, Eğitim Sorumlusu- Kasım 2013-Haziran 2014, Gazimağusa
- Ululararası Kıbrıs Üniversitesi Çocuk Hakları Semineri/ Konuşmacı: Kasım 2013, Lefkoşa
- IV. Ruh Sağlığı Sempozyumu/ konuşmacı: Kasım 2013, Lefkoşa
- III. Psikoloji Bahar Kampı /Konuşmacı: 11-13 Mayıs 2012, Girne

İlgi Alanları

Çocuk Refahı, Kadın Refahı, Toplumsal Cinsiyet, Aile ve Çocuk